

AP

Pensionsskyddscentralen
ELÄKETURVAKESKUS

Sakkunnigläkare
Mari Antti-Poika, Varma:

SJUKFRÅNVARO ÄR EN HÄLSORISK

.....
Arbetspensionsanstaltarnas
bokslutssiffror 2010

För bara fyra procents skull

Missuppfattningar är seglivade. När en sådan får fotfäste i offentligheten sprids den felaktiga föreställningen som en löpeld.

Världen är full av allehanda konstiga etablerade uppfattningar, som man åtminstone kraftigt kan bekvämliga. Folk vet nog att finlandssvenskarna är privilegierade och invandrarna lata. Kvinnor låter sig styras av känslorna och män håller tyst om allt. Sådana kvasisanningar består, oberoende vad forskningen har visat.

En missuppfattning som håller på och etablerar sig i offentligheten har att göra med antagandet att arbetspensionsplaceringarna ska avkasta fyra procent. Trots att denna magiska siffra bara är basalternativet i en modellkalkyl, har den i många medier framställts som ett avkastningskrav. Till råga på allt har fyra procent – kanske tendentiöst – uppfattats som ett mål som bör nås varje år.

De häftigaste kräver att placeringsverksamheten borde tas bort från arbetspensionsförsäkrarna. Man lär få bättre avkastning till exempel genom att placera alla arbetspensionspengar i Fjärran Östern.

Fyraprocentsantagandet härstammar från Pensionsskyddscentralen och därför må det vara tillåtet att belysa frågan här på några spaltmillimeter.

Arbetspensionernas utveckling iakttas genom kalkyler som görs av en grupp sakkunniga. Genom dessa kalkyler uppskattar man exempelvis hur det går med arbetspensionsavgiften om placeringarna avkastar si eller så många procent.

Avkastningsantagandet har varierat genom åren. På 1990-talet var den tre procent och åren 2000–2004 var den 3,5 procent. Höjningarna grundar sig på lagändringar som har gjort det möjligt för arbetspensionsförsäkrarna att bedriva sin placeringsverksamhet med större risker och högre förväntad avkastning.

I det levande livet har realavkastningen av arbetspensionsplaceringarna varierat mellan 14,6 och -17,8 under de fjorton år då de mera tillåtande placeringsbestämmelserna har varit i kraft. Det är en ganska bred skala, men den genomsnittliga realavkastningen har ändå varit 4,4 procent. Arbetspensionerna är så långsiktiga åtaganden att det verkligen inte är värt att stirra sig blind på några få år.

Fastän den genomsnittliga avkastningen är något på fyra procent, är fyra procent alltså inte ett avkastningskrav med vilket arbetspensionsskyddet står och faller. För de fyra procentens skull lönar det sig inte att ligga sömnlös.

Det är givetvis bra att ställa målet högt. Om fyra procent anses högt, duger det bra som ett ambitiöst jämförelsetal. Något annat representerar det ändå inte.

Kati Kalliomäki
Chefredaktör

Redaktion

Chefredaktör Kati Kalliomäki | Redaktionssekreterare Pia Hansson | Översättningar: Pia Hansson, Joanna Nylund | Redaktionsråd: Outi Hartikainen, Kalervo Koistinen, Roope Noronen, Eija Pahlkala, Toni Pekka, Staffan Sevón och Mika Vidlund | Adressändringar: fax 09-148 1172, tfn 010 751 2500, palvelupiste@etk.fi | Adress: 00065 Pensionsskyddscentralen | Tfn 010 7511 | www.etk.fi | 45 årgången | Arbetspension utkommer med två nummer om året. | Prenumerationspris 8 euro | Helsingfors 2011 | PunaMusta Oy | ISSN 0355-2748 | Pårbild: Pirjo Mailammi | Layout: Ilkka Kumpunen, Kipinä | Insidornas papper: Galerie Fine Silk 70 g/m² | Pårmens papper Galerie Art Silk 130 g/m²

Innehåll

ARBETSPENSION 1 2011

4 Snuggt jobbat

Väninnorna **Pirjo Hyytinen**, 63, och **Helka Klemetti-Eklöf** jobbar då och då som städare, för nöjes skull. Seniorer är efterfrågade vikarier inom branschen.

8 Erfarenhetens röst

Sakkunnigläkare **Mari Antti-Poika** på Varma lever som hon lär. Hon går i pension först vid 65.

10 Pensionsutdraget

I år postas det igen ca 3 miljoner brev med pensionsutdrag. E-utdraget är ett bra alternativ.

13 Arbetspensionsanstalternas bokslutssiffror 2010

Siffror och kommentarer

21 Socioekonomiska skillnader i åldern för invalidpensionering

Expertartikel av **Anu Polvinen**.

22 Korta lärokursen

Vad är pensionsindex? Vad är lönekoeficienten?

24 Tydlig konkurrens

Erkki Rajaniemi är chef för försäkringsmarknadsenheten på social- och hälsovårdsministeriet. Han vill ha en genomskinligare konkurrens mellan arbetspensionsanstalterna.

27 Pensionsåldern i fokus i Europa

Expertartikel av **Mika Vidlund**.

28 Jorden runt

Utrikesnyheter på pensionsfronten sammanställda av **Peter Lindström**.

30 Aktuellt och utnämningar

SNYGGT JOBBAT

.....
Två pensionerade damer gör tillfälliga städjobb för att dryga ut kassan och för att få motion. Inom städbranschen är pensionärerna eftertraktade för kortvariga vikariat. De raska kvinnorna blir inte lätt bortglömda. De väcker intresse där de dyker upp och de skulle lätt få jobb ännu oftare. Det är vardag för många pensionärer som har börjat ströjobba.
.....

Städning ger en fastare kropp. Man märker nog att man blir lösare i hullet under pauserna, skrattar Pirjo Hyttinen.

☺ Väninnorna **Pirjo Hyytinen**, 63, och **Helka Klemetti-Eklöf** jobbar då och då som lokalvårdare i huvudstadsregionen, för sitt höga nöjes skull.

– Under längre vikariat har någon ibland trott att vi har kommit för att stanna, men för oss är det viktigast att kunna njuta av jobbet, säger Hyytinen.

Inom städbranschen får senioranställda oftare positiv respons än andra. De är särskilt välkomna på kontor.

– Folk tycker säkert att det är lite som att ha sin mamma där. Personens habitus skapar i sig en trygghetskänsla, tror servicechef **Markku Jakonen** på RTK-palvelu, som verkar inom städ- och fastighetsbranschen.

Arbetsbekymren följer inte med hem

Hyytinen blev pensionerad för tre år sedan. Hon arbetade länge på Rundradion inom fastighets-tjänsterna. När hon gick i pension hade hon titeln projektchef och hennes ansvarsområde var lokalplanering och organisering av flyttningar.

Slutet av den nästan 45 år långa yrkesbanan tog på krafterna.

– Jag kunde inte titta på tv eller lyssna på radio i lugn och ro, eftersom det alltid fick mig att tänka på arbetet. Jag var stressad, fast jag inte tänkte på det så.

När hon blev pensionerad kändes det som om en börda hade lyfts bort från hennes skuldror. Hon behövde inte längre tänka på arbetet hemma. Det hör till de goda sidorna i hennes nuvarande ”jobb-hobby”.

– Inte en enda trasa följer med hem, de stannar kvar på arbetsplatsen. Det är det bästa med att städa, säger hon.

Efter pensioneringen var hon hemma ungefär ett år, men började snart tycka att det skulle vara bra med lite extraknäck. Konditionen blev också sämre, så hon började sakna vardagsmotion. Hon ringde en gammal bekant, Markku Jakonen.

– Jag frågade vad han skulle tycka om jag skulle börja göra lite städgympa hos dem. Det var där det började, skrattar hon.

Nuförtiden arbetar hon ett par månader per år, högst några veckor i sänder. Platserna är omsorgsfullt utvalda, för arbetet får inte bli för ansträngande.

Orkar bättre om man jobbar i par

Klemetti-Eklöf gick i pension för ett par år sedan och började med tillfälliga städjobb förra hösten.

Att gå på gym är inget för oss, men städning är bra motion, säger Helka Klemetti-Eklöf.

Det lönar sig att arbeta som pensionär

- Löneinkomsten påverkar inte ålderspensionen.
- Arbetspensionerna, också företagarpensionerna, är förvärvsinkomst, vilket betyder att beskattningen grundar sig på det sammanlagda beloppet av pension och arbetsinkomst.
- Arbete vid sidan av ålderspension, förtida ålderspension, arbetslöshetspension och invalidpension ger ny pensionstillväxt enligt 1,5 procent av den årliga arbetsinkomsten.
- Om den arbetande pensionären inte har fyllt 68 tas arbetstagarens pensionsavgift ut från lönen.
- Arbetstagares arbetslöshetsförsäkringsavgift tas inte ut, om arbetstagaren har fyllt 65 år.
- Den pension som tillvuxit av arbete vid sidan av ålderspension ska man ansöka om när man fyller 68.

Seniorer vill jobba, men på egna villkor

☞ Seniormedborgarna vill gärna arbeta, men arbetsgivaren ska kunna förhandla om villkoren. Efter en lång yrkesbana vill man inte avstå från sin välförtjänta fritid på vilka villkor som helst. Bland annat detta kom fram under ett projekt som handlade om seniormedborgarna som arbetskraftsreserv. Projektet avslutades i fjol.

– Seniorerna vill själva bestämma vad de gör, hur mycket de arbetar och när de gör det. De vill också helst arbeta självständigt. De vill utföra det avtalade jobbet bra och i egen takt, säger **Heikki Kettunen** på Hozen Oy, ett serviceföretag som är specialiserat på arbetslivsutveckling. Kettunen medverkade som sakkunnig i projektet.

Kettunen påpekar att det fortfarande är häpnadsväckande många som tror att ålderspensionärer endast får förtjäna en viss summa.

– Ålderspensionärer får förtjäna hur mycket som helst och de tjänar också in ny pension upp till en viss ålder.

Kettunen betonar att man borde börja diskutera en fortsättning av yrkesbanan så tidigt som möjligt, helst några år före pensioneringen. Det gäller de egna anställda i ett företag, men kan tillämpas också allmänna.

– Den som ska gå i pension ska få en möjlighet att tänka över saken och också diskutera den hemma. Om erbjudandet kommer strax före pensioneringen kan det vara svårt att anpassa livet till det.

Till exempel inom hälsovården har pensionärer lockats tillbaka till arbete i flera år. Kettunen säger att trenden kommer att öka också inom andra branscher inom några år.

– Arbetsgivarna har inte vaknat ännu, men siffrorna är tydliga. De stora årskullarna går i pension inom några år och det kommer inte tillräckligt många som tar över efter dem.

Text: Lea Taivassalo

Hon har arbetat i 45 år ”med slev i hand”, inom Helsingfors stads kosthåll. Hon beskriver förändringen som häpnadsväckande. Hon vågade nästan inte tro på sin lycka när hon satt i simhallens bastu på förmiddagarna.

– Det var en stor lättnad. Jag som alltid hade varit van att gå på jobb till klockan sju satt där, i bastun. Hon hade gott om program och intressen.

– Det var Pirjo som lockade mig med. Hon bad mig ta emot ett vikariat på ett ställe dit hon själv hade svårt att ta sig.

Stället var ganska tungt, ett s.k. 7,5 timmars ställe, som mera krävande platser kallas i städ-kretsar. Klemetti-Eklöf klarade sig bra, men samtidigt kom hon att tänka på att det kunde vara bra att jobba i par.

– Jag jobbade där ett par perioder, men efter det har Pirjo och jag jobbat tillsammans. Det blir inte för tungt och efteråt är det trevligt att gå på kaffe och kanske till simhallen.

Jakonen påpekar att man förhåller sig positivt till pararbete, eftersom arbetstakten kan bli ett problem för äldre anställda. En utmaning för senioranställda är också att bli medveten om skillnaden mellan hemmastädning och professionell städning.

– Man måste kunna tänka på ett nytt sätt. Det kan hända att man har trasor av gamla kalsongbuntar i städskrubben, men man måste kunna avstå från knep som man tar till hemma.

Det är också viktigt att kunna tolka städinstruktionen. I den definieras det klart vad städaren enligt avtalet ska göra.

– Arbetstidsåtgången beräknas enligt instruktionen. Om man har tid att polera något extra, betyder det att tidtabellen är fel, säger Hyytinen.

Seniorerna har bråttom

Jakonen säger att pensionärerna är guld värda som vikarier. Tidigare anställde man ofta studerande,

men de är inte längre intresserade av att hoppa in som vikarier. Korta vikariat erbjuds dock allt mer.

– En pensionär kan man be komma på jobb för en dag. För närvarande har jag fem seniorer, men skulle gärna ta emot fler, säger han.

Jakonen har erfarenhet av en senioranställd redan från 80-talet. Han minns en 80-årig dam som på dagarna bedrev en kemikalieaffärer men städade på kvällarna. Hon gjorde det inte för pengarnas skull.

– Hon gjorde ett otroligt starkt intryck. Hon tyckte bara att det var trevligt att jobba.

En arbetsgivare som anställer en pensionär måste emellertid också själv vara flexibel. Pensionärerna är en aktiv grupp och deras kalendrar fylls snabbt med olika fritidsintressen.

– Man vet ju nog att när man ringer upp de här damerna kan de vara upptagna med teaterresor, konstklubbar, Stockholmskryssningar och allt möjligt. Det är inte alls lätt att boka dem

Damerna säger att de sätter värde på att arbetsgivaren förstår att deras egna aktiviteter är viktiga.

– Jag har lärt mig att säga nej och det känns bra. Brådskan ska inte få styra, säger Hyytinen.

Text: Lea Taivassalo

Foto: Sini-Marja Niska

”Invalidpension är något man tvingas ta emot, inte något man lyckas få.”

Mari Antti-Poika lever som hon lär: hon går i pension ”först” vid fyllda 65! Det är hedervärt. Som pensionär ska hon njuta av segling, men kan också vara nöjd med att i arbetslivet ha fått göra vad hon kan och vill. Medicine och kirurgie doktor Mari Antti-Poika, sakkunnigläkare på Varma, hoppas att de yngre kommer att vidareförädla hennes handlingsmodeller för bättre arbetshälsa.

Finland är attityderna till invalidpension fortfarande ambivalenta. Är invalidpension något att eftersträva eller något man tvingas till? **Mari Antti-Poika** är klart av den åsikten, att om det går så illa att en människa måste sjukpensioneras, går både företaget, samhället och löntagaren själv miste om mycket.

– En glädjande sak i den senaste tidens utveckling är att allt fler företag och arbetstagare har insett att invalidpension inte alltid är rätt lösning vare sig för individen eller för företaget. Ofta finns det alternativ, vilket innebär att både arbetsgivaren och företagshälsovården måste rycka upp sig, när en anställd blir sjukskriven på en längre tid.

Detta är Mari Antti-Poikas starkaste gebit, att förebygga för tidiga invalidpensioner. Invalidpensionerna är den största orsaken till finländarnas låga genomsnittliga pensioneringsålder.

Specialistläkaren på Varma har både forskat i och predikat om ämnet. Hon har också skrivit mycket om det, t.ex. handböcker för företag och företagshälsovården.

I handböckerna får företagen tips om hur en arbetstagare med nedsatt arbetsförmåga tillräckligt tidigt kan ryckas tillbaka i arbetslivet i stället

Det är fint att arbetspensionsbolagen tävlar om kunderna med sina arbetshälsotjänster, säger sakkunnigläkare Mari Antti-Poika på Varma.

Ett gott arbetsliv

bättre hälsa som pensionär

för att tillåtas stanna hemma och vänta på nya diagnoser i undersökningskön eller ligga deprimerad under täcket och vara rädd för att gå ut bland folk igen.

En utmaning för hela arbetslivet

Att göra upp modeller för återgång i arbetslivet har varit Mari Antti-Poikas livsverk. Efter det kan hon nöjd dra sig tillbaka.

– Jag har märkt att modellerna fungerar både i små och stora företag. Det handlar mycket om viljan att ta hand om arbetstagarna. Sjukfrånvaro och invalidpensioner blir dyra för företagen, som inte heller har råd att förlora kompetent arbetskraft. För löntagare är invalidpension inte längre ekonomiskt lika lockande som förr. Den som deltar i yrkesinriktad rehabilitering har däremot en morot i form av ett tillskott som är 33 procent av pensionsförmånen.

Sjukskrivning är en hälsorisk

Sjukledighet, i synnerhet om den blir långvarig, förebådar en dålig framtid för arbetsgivaren.

– Långa sjukskrivningar utgör en fara för människans hälsa. Vissa sjukdomar botas med vila, men t.ex. mot besvär i nacke och skulderparti eller depression är vila inte den bästa behandlingen. Om man har ont i nacken, ska man använda och rehabilitera benen, armarna och ryggen. Om en människa inte orkar stiga upp på grund av depression, bör någon ingripa för människans egen skull.

Är det försäkringsbolagsläkaren som talar nu och återspeglar pensionsbolagets syn att sjukdomar som leder till arbetsoförmåga också är illa för arbetspensionssystemet? Medborgarna ger

inte "skrivbordsläkarnas" avgöranden något högt betyg.

Visserligen har Mari Antti-Poikas arbete inte gått ut på att träffa avgöranden om invalidpensioner, men hon har givetvis följt utvecklingen. Sakkunnigläkaren anser att också de pensionsförsäkrade så småningom har börjat förstå att sjukpension är något som man tvingas ta emot och inte något som man lyckas få.

– Jag förstår mycket väl att den vårdande läkarens relation till patienten är annorlunda och personligare än försäkringsläkarens. Försäkringsbolagens uppgift är att se till att alla behandlas likvärdigt. I sista hand bedöms vår verksamhet i besvärinstanserna. Procentandelarna för beviljade invalidpensioner och avslagna ansökningar följs också både på Pensionsskyddscentralen och på arbetspensionsbolagen. Alla pensionsbolag verkar inom samma ramar för avslag och beviljanden.

– I stället för att iakttä antalet invalidpensioner är det viktigare att följa hur resultaten av det förebyggande arbetet, försäkringsbolagens insatser för ökad arbetshälsa, utvecklas, säger Mari Antti-Poika. Med stolthet kan hon konstatera att Varma hör till dem som är bäst på arbetspensionsrehabilitering.

Arbetspensionsrehabilitering går huvudsakligen ut på arbetsarrangemang för personer som förlorat en del av sin arbetsförmåga, omskolning eller stöd för arbetet. Inom arbetspensionsrehabiliteringen är det vanligast att rehabiliteringsklienten själv får rehabiliteringsstöd direkt från pensionsbolaget, men det kan också hända att arbetsgivaren får rehabiliteringsstödet och arbetstägaren får full lön.

– Det kommer alltid att finnas människor som blir arbetsoförmögna och det är för dem som in-

VEM?

Mari Antti-Poika

- född 1946
- specialistläkare i företagshälsövård och arbetsmedicin, medicine och kirurgie doktor, docent i arbetsmedicin
- sakkunnigläkare inom yrkesinriktad rehabilitering och arbetshälsotjänster på Ömsesidiga arbetspensionsbolaget Varma sedan år 1996
- avdelningsöverläkare på Institutet för arbetshygien åren 1987-1996, diagnostik av yrkessjukdomar och utbildnings- och expertuppgifter inom företagshälsövården
- går i pension i början av år 2012
- gift, två vuxna söner
- bor i Främre Tölö i Helsingfors
- gillar att segla och motionera och, om tiden räcker till, lata sig.

validpensionssystemet finns. Målet är att förebygga onödiga sjukpensioneringar som beror på att människan inte har fått tillräckligt effektiv vård eller att man inte har tagit vara på alla möjligheter att återställa arbetsförmågan.

Går i pension med den äran

När arbetshälsöexperten förbereder sig för att gå i pension ser hon till att få bordet rent.

– Jag är glad för att många av mina modeller för förebyggande av arbetsoförmåga har blivit praxis och att de också har hamnat på statliga arbetsgruppers föredragningslistor när man funderar på hur pensioneringsåldern ska kunna höjas.

Kommer hon att sakna arbetsplatsen?

– Jag har nog funderat på det, men kommit fram till att jag har gjort mitt. Nu får andra fortsätta med nya tankar. Jag kommer att sakna den motion som jag fick på vägen till och från arbetet. En kollega sade visserligen att jag ju alltid kan promenera från Tölö till Sundholmen för att se hur raskt Varmas personal går till jobbet, skrattar Mari Antti-Poika.

De som jobbar på Varma kan vara ganska säkra på att hon inte kommer att synas till på Sundholmen nästa sommar åtminstone. Tillsammans med sin man ska hon segla söderut sommaren 2012.

– Vi seglar från Finland längs Europas västkust mot Kanarieöarna eller Medelhavet. Om modet tryter, vänder vi om.

Text: Leena Seretin

Foto: Pirjo Mailammi

Pensionsutdraget förr, nu och i framtiden

PENSIONSUTDRAGET

Berättar om pensionen

Pensionsutdrag 2010

Den årliga postningen av pensionsutdraget har börjat. Ungefär tre miljoner pensionsutdrag kommer att skickas ut till finländska hushåll mellan april och slutet av oktober. Pensionsutdraget visar den information om anställningar och löner som registrerats fram till slutet av 2010 och som senare står till grund när pensionen ska beräknas.

Pensionsbolagen utreder vid behov inkomstuppgifterna från de sju senaste åren, utan att mottagaren behöver uppvisa papper på dem. Däremot måste information om anställningar och löner uppvisas för inkomster som är äldre än sju år. Fram till 2013 förkortas tidsgränsen stegvis till fem (5) år.

På pensionsutdraget finns samlat den privata sektorns arbetsförhållanden, företagarkerksamhet samt andra pensionsgrundande inkomster. Inkomsterna anges i euro, enligt indexnivån för intjänandeåret. Den hittills intjänade pensionen anges enligt index för 2011.

Information om arbete för staten, den kommunala sektorn och kyrkan finns inte med på årets pensionsutdrag. Information om pension från dessa sektorer kan fås från Kevas nät- eller kundtjänst.

Förändringar i arbetspensionen och arbetslivet

Fram till slutet av 2004 räknades pensionen ut på basis av arbetsinkomsterna från de sista åren i arbetslivet. Efter pensionsreformen år 2005 tjänas pension in på alla årsinkomster, enligt en intjäningsprocent efter ålder.

Ännu för några årtionden sedan var anställningsförhållandena stabila och varade ofta till pensioneringen. Den epoken tog slut i och med recessionen på 1990-talet. Allt fler har orsak att granska sitt pensionsutdrag och försäkra sig om att all intjänad arbetspension finns med.

Arbetsmarknadsorganisationerna ville förbättra de försäkrades möjligheter att granska och kontrollera sitt pensionsskydd i denna nya situation. Som exempel hade man också grannlandet Sverige, som informerar medborgarna om pensionsskyddet på ett heltäckande sätt med hjälp av de så kallade orange kuverten.

I Finland tog man 2008 i bruk ett årligt pensionsutdrag som skickas hem. Detta är alltså det fjärde året som pensionsutdraget skickas ut, och allmänheten har börjat bli van.

Postningen täcker allt som allt ungefär tre miljoner människor mellan 18 och 68 år som är arbetspensionsförsäkrade och bosatta i Finland. Pensionsutdraget skickas också till personer som har andra pensionsgrundande perioder än arbete i sitt utdrag, till exempel studier eller vård av barn hemma. Pensionsutdraget skickas inte till pensionärer eller dem som är bosatta utomlands. Ungefär 43 000 mottagare har hittills valt att ta emot pensionsutdraget i elektronisk form.

Pensionsutdraget den viktigaste källan till information

På bara några år har pensionsutdraget blivit den viktigaste källan till information om arbetspensionsskyddet. Enligt alla de senaste enkäterna har utdraget blivit en viktigare källa till information i arbetspensionsfrågor än någon av de följande: pressen och elektroniska media, Pensionsskyddscentralen, pensionsbolagen, vänner, bekanta eller arbetsplatsens huvudförtroendeman.

Man gjorde en enkät om de allmänna attityderna till arbetspension år 2010, pensionsutdragets mottagare fick enkäter under åren 2008–2010, och en enkät riktad till användare av Arbetspension.fi-tjänsten gjordes i början av 2011. De som svarat på enkäterna har fått ordna informationskällorna för arbetspensionsskyddet i viktighetsordning.

Enligt samma enkätundersökningar har uppskattningen av det egna pensionsskyddet förändrats under de år som gått och blivit mer realistisk. Tidigare uppfattades skyddet till och med som mindre än det i själva verket var, inte alls alltid större.

Mål: från kunskap till handling

Det är ett välkänt fenomen att det är svårt att ak-

tivera de människor som skulle ha störst nytta av att kontrollera sitt pensionsskydd. Detta trots att det i 2009 års undersökning framkom att fler än var tionde mottagare hade hittat brister i sitt pensionsutdrag.

Största delen av de fel som påpekats är tekniska eller beror på missförstånd, som till exempel att anställningar inom den offentliga sektorn ännu saknas på utdraget, eller att arbetsgivarens namn har ändrats. Trots det är det väldigt viktigt att vanliga medborgare blir medvetna om hur intjäningen av pension går till.

En viktig etapp är det omfattande pensionsutdrag som ska tas i bruk 2012 och visa, med några få undantag, all arbetspension som tjänats in i Finland. Innan detta kommer arbetspensionsförsäkrarnas gemensamma kommunikations- och marknadsföringsgrupp att utveckla nya metoder för att övertyga så många som möjligt att kolla sitt pensionsutdrag på nätet i stället för att få det per post. Detta skulle effektivisera informationsflödet och förhoppningsvis också förståelsen för det bästa socialskyddet: arbetspensionen.

Arbetspensionsskydd sedan 1962

Det lagstadgade arbetspensionsskyddet har varit i kraft sedan 1962. Arbetspensionsbolagen och Pensionsskyddscentralen har bidragit med information om intjäningen av arbetspension ända sedan starten, och regelbundet sedan 2008.

Tidigare informerades en person som bytt jobb om sitt dittills intjänade pensionsskydd inom ett år efter bytet. Pensionsbolagen och Pensionsskyddscentralen gav också tidigare ut information om den intjänade arbetspensionen per post, vid förfrågningar samt vid olika tillställningar för allmänheten.

Det lagstadgade arbetspensionssystemets gemensamma nättjänst, Arbetspension.fi, lanserades 2002. Tillsammans med arbetspensionsbolagens egna nättjänster ökade tjänsten möjligheten att få sitt pensionsutdrag via en skyddad nätkoppling. Idag går det tryggt och behändigt att kontrollera sitt utdrag på nätet.

*Text: Kimmo Kontio
Foto: Ilkka Kumpunen*

Maija Castrén om sitt pensionsutdrag:

Säg det så folk förstår!

🐼 **Maija Castrén** medger att hon först i år fäste uppmärksamhet vid sitt pensionsutdrag. Det visade sig att det verkligen fanns orsak att kontrollera uppgifterna.

– Först försökte jag läsa utdraget från slutet, eftersom jag mest var intresserad av vad jag ska få i pension.

Castrén upptäckte en brist i sitt tilläggspensionsskydd. Det visar att det kan finnas mycket olika fel och brister i utdraget.

– När jag sedan försökte få frågan att rymmas i en liten frågelåda på arbetspensionsbolagets webbsida, räckte utrymmet inte riktigt till.

Snabb service överraskade positivt

– Jag blev förvånad när jag fick svar på mitt e-brev inom en vecka, fast det stod i utdraget att det kunde ta flera månader.

Castrén kommer inte ihåg sina tidigare pensionsutdrag, varken de årliga utdragen sedan 2008 eller tidigare registerutdrag.

– Nu börjar jag vara så gammal att det blev intressant att titta närmare på utdraget, säger hon,

men fortsätter att hon nog ska försöka arbeta till fyllda 68, om hon bara hålls frisk.

Klarspråk, tack!

Castrén är van att läsa svåra texter, både under studierna och i arbetslivet, men hon anser att det finns mycket som kan göras för att göra pensionsutdraget lättare att förstå.

Hon förundrade sig över att tilläggsförmånsdagarnas antal varierade tidigare år och den årliga pensionstillväxten minskade från början av år 2005.

Hon hittade ingen förklaring till varför en och samma anställning hade registrerats på olika sätt före och efter början av år 2005.

Castrén gillade inte heller foljebrevets text där mottagaren speciellt uppmanas kontrollera uppgifterna före år 2004, eftersom ansvaret för dem nu ligger på mottagaren.

– Det är ganska få av oss som ens kan förvara så gamla lönekvitton. Själv försöker jag åtminstone förstöra gamla papper efter ca ett år. Ni kräver ganska mycket av folk.

Räkneexemplen på hur pensionstillväxten ökar om man arbetar längre tyckte hon däremot var tydliga.

– Det skulle kanske vara bra reda ut pensions-termerna i utdraget på samma sätt som i tidningsintervjuer, säger Castrén.

Pensionsutdraget är ett bevis på utfört arbete

På det stora hela fick Castrén en positiv bild av pensionsutdraget. Det var en trevlig överraskning att också sommarjobben som städare hade registrerats noga.

– Ett pensionsbesked i brevform får en att stanna upp och tänka effektivare än en webbtjänst, tycker jag, säger Castrén.

Därför tycker hon också att det är bra att nästa år få ett utdrag som omfattar även arbete inom den offentliga sektorn.

– Det lönar sig att arbeta, ler Castrén.

*Text: Kimmo Kontio
Foto: Tuulikki Holopainen*

BILAGA

BOKSLUTSBILAGAN GES UT AV
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN OCH
ARBETSPENSIONS FÖRSÄKRARNA TELA

Pensionsskyddscentralen
ELÄKETURVAKESKUS

s. 14–15

Ekonomi, aktiekurserna och konsumentpriserna på väg upp

Sju magra och sju feta år?

Arbetspensionsanstaltens nyckeltal år 2010

s. 16–17

Vad säger arbetspensionsbolagens bokslut?

**Vad är speciellt för dem och hur skiljer de sig
från andra bolags bokslut?**

s. 18–19

Arbetspensionsförsäkringsbolagens bokslutssiffror år 2010

s. 20

Ordlista

Arbetspensionsanstaltens BOKSLUTSSIFFROR 2010

Arbetspensionsfondernas marknadsvärde steg till 135 miljarder euro

Ekonomi, aktiekurserna och konsumentpriserna på väg upp

Finlands ekonomi vände uppåt år 2010. Aktiekurserna steg fortsättningsvis kraftigt här och på annat håll. Kurshöjningarna var dock inte lika hisnande som året innan. Dessutom accelererade konsumentprisinflationen. På sista raden blev det dock en utmärkt realavkastning på arbetspensionspengarna.

Marknadsvärdet av de arbetspensionstillgångar som är med i den sammanfattande granskningen av boksluten ökade år 2010 från 122 miljarder euro till 135 miljarder. Arbetspensionstillgångarna i proportion till bruttonationalprodukten steg till ca 77 procent, dvs. åter mer än någonsin förr, fast den ekonomiska tillväxten också var rätt snabb.

Poängtalet för MSCI World-avkastningsindex, som mäts i euro, steg med ca 21 procent år 2010. Kursuppgången var emellertid inte jämn under året. Under det andra kvartalet sjönk aktiekurserna, men de steg under de övriga kvartalen.

Mera börsaktier

I hela branschens placeringar ökade de börsnoterade aktiernas andel med ca sju procentenheter till 37 procent år 2010. I gengäld minskade masskuldebrevens andel med fem procentenheter till 32 procent. Det innebär att man ökade placeringsrisken något under året.

Före slutet av år 2010 hade placeringarnas fördelning blivit ungefär densamma som i slutet av år 2007. Andelen noterade aktier var lika.

Den största skillnaden var att masskuldebrevens andel var fyra procentenheter mindre och ArPL-återlånens andel tre procentenheter större än tre år tidigare. Återlånens andel ökade under och efter finansmarknadsstörningen år 2008. Andelen var litet mindre än fyra procent i slutet av år 2010, dvs. densamma som året innan.

Hos arbetspensionsförsäkrarna inom den privata sektorn ökade andelen placeringar av aktietyp från 35 procent till 45 procent under året. Placeringar av aktietyp innefattar utöver noterade aktier även icke-noterade aktier, kapitalplaceringar och hedgefondsandelar.

Genomsnittlig avkastning på alla placeringar var 11 procent

Den genomsnittliga avkastningen på alla arbetspensionsplaceringar var 11,2 procent år 2010. Från december 2009 till december 2010 steg konsumentpriserna med nästan tre procent och den genomsnittliga realavkastningen på arbetspensionsplaceringarna var 8,0 procent. I konsumentprisernas utveckling skedde en vändning, eftersom priserna ännu år 2009 sjönk.

Inom den privata sektorn var den nominella genomsnittliga avkastningen 10,8 procent och den reella 7,6 procent. Realavkastningen räckte till för att höja den årliga genomsnittsavkastningen till över fyra procent räknat från början av år 1997, dvs. den tidpunkt då de avkastningsorienterade placeringsbestämmelserna som tillåter risktagning trädde i kraft.

Aktieplaceringarna gav ca 20 procents avkastning och ränteplaceringarna knappt fem och fastighetsplaceringarna ca sex procent. Avkastningen på aktieplaceringar var exceptionellt hög. Avkastningen på ränteplaceringar var rätt låg med beaktande av prisstegringen.

Offentliga samfunds masskuldebrev avkastade ca två procent och övriga masskuldebrev över sju procent. Avkastningen på offentliga samfunds masskuldebrev belastades av sjunkande marknadsvärden till följd av att flera staters kreditvärdighet sjönk.

Risk blir avkastning

De största arbetspensionsförsäkrarna ökade aktiernas andel av placeringstillgångarna, bortsett från Statens Pensionsfond (SPF), där andelen var oförändrad. Varma och Veritas ökade andelen mest. Bland pensionsbolagen har dock Ilmarinen

fortfarande den högsta andelen noterade aktier. Däremot är det Varma som har den högsta andelen placeringar av aktietyp, som är en vidare kategori.

På grund av andelen placeringar av aktietyp skiljde sig placeringsstrukturen hos de största pensionsbolagen Varma och Ilmarinen i slutet av år 2010 inte längre mycket från placeringsstrukturen hos de stora offentliga pensionsförsäkrarna, Keva och SPF. I andelen fastighetsplaceringar finns det skillnader. Hos Varma var den tretton procent, hos Ilmarinen elva, hos Keva åtta och hos SPF två procent. SPF hade mera ränteplaceringar.

Det finns inga solvensbestämmelser för försäkrarna inom den offentliga sektorn, vilket tidigare sannolikt har bidragit till att Kevas och SPF:s placeringsstruktur har varit något mer riskfylld än arbetspensionsbolagens.

År 2010 belönades högre risk med högre avkastning. De offentliga arbetspensionsförsäkrarnas genomsnittliga avkastning var 12,1 procent, arbetspensionsbolagens 10,6 procent och stiftelsernas och kassornas 12,1 procent.

Bland de åtta största arbetspensionsförsäkrarna uppnådde Keva, SPF och Veritas en högre avkastning än branschgenomsnittet. Deras avkastningssiffror var 12,3 respektive 11,7 och 11,5 procent.

Reijo Vanne

Direktör

Arbetspensionsförsäkrarna TELA

Sju feta och sju magra år?

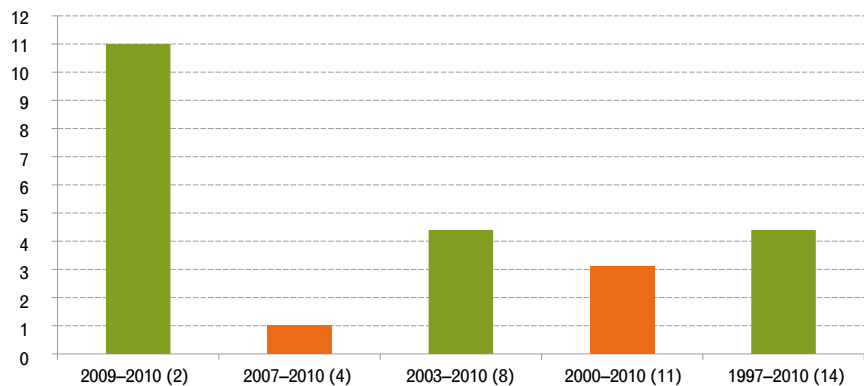
☞ Inom den privata sektorn har det varit möjligt att placera arbetspensionspengarna avkastningsorienterat och således med en måttlig risktagning från och med år 1997. I slutet av år 2010 hade det alltså gått fjorton år sedan den nya eran började.

Har vi haft sju feta och sju magra år? Nej, eftersom vi har haft nio år med god avkastning och fem år med dålig, om tecknet på ett år med god avkastning är att placeringarna reellt har avkastat minst fyra procent.

Här är skillnaden mellan bra och dåligt förvänsavärt tydlig. Under det sämsta av de «goda» åren (1997) var realavkastningen 6,3 procent, med-

Den genomsnittliga realavkastningen av den privata sektorns arbetspensionsplaceringar i procent per år enligt utgångsår för beräkningen.

grönt = utgångsåret inträffar under en god period
rött = utgångsåret inträffar under en dålig period

Arbetspensionsanstaltens nyckeltal år 2010

	Bolag (ArPL, FöPL)	Stiftelser (ArPL)	Kassor (ArPL, FöPL)	SPK (SjPL)	LPA (LFöPL)	SK/ SPF (StaPL)	Keva (KomPL)	KCF (KyPL)	Sammanlagt
Försäkrade (antal)	1 759 224	24 839	35 540	7 523	80 897 (1)	165 000	495 000	17 062	2 585 085
Pensionstagare (antal) *	1 005 714	21 677	25 656	8 731	151 805	343 000	339 900	22 516	1 918 999
Inkomster mn €									
Premieinkomst **	10 652,7	229,6	228,5	53,2	160,2	1 621,6	4 327,6	164,2	17 437,6
Nettoavkastning av placeringsverksamheten enligt bokfört värde	3 566,3	221,5	295,5	59,1	2,6	543,5	3 105,8	59,3	7 853,6
Sammanlagt	14 219,0	451,1	524,0	112,3	162,8	2 165,1	7 433,4	223,5	25 291,2
Kostnader mn €									
Pensionsutgift// Utbetalda pensioner ***	10 304,6	296,7	281,2	125,4	743,1 (2)	3 684,5	3 306,2	139,0	18 880,7
Totala driftskostnader****	390,3	7,0	8,4	8,0	16,5	27,3	59,2	5,3	522,0
Sammanlagt	10 694,9	303,7	289,6	133,4	759,6	3 711,8	3 365,4	144,3	19 402,7
Tillgångar och ansvar									
Ansvarsskuld mn €	75 411,4	2 334,5	2 303,5	648,2	35,8 (1, 3)	-	-	-	80 733,4
Placeringstillgångar mn € verkligt värde	85 194,6	2 631,7	2 692,0	760,2	159,9 (2)	13 937,0	28 778,5	957,1	135 111,0
Fördelningen av placeringarna %									
Fastigheter	12,6	9,4	26,6	30,5	16,7	2,0	7,6	12,9	10,7
Aktier*****	45,8	40,1	39,0	51,7	37,5	43,7	49,2	45,3	46,1
Ränteplaceringar	41,6	50,5	34,4	17,8	45,8	54,3	43,2	41,8	43,2
Sammanlagt	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Nettoavkastning på placeringar, verkligt värde %	10,6	11,9	12,3	13,7	11,7	11,7	12,3	13,8	11,2
Avkastning på placeringar, verkligt värde mn €	8 202,2	334,6	329,7	93,9	15,3	1 439,8	3 105,8	112,9	13 634,2
Verksamhetskapital mn €	19 416,4	805,4	801,1	225,1	-	-	-	-	-
Verksamhetskapital utan utjämningsavsättning som jämföras med verksamhetskapital mn €	16 606,2	725,6	719,2	202,3	-	-	-	-	-
Solvensgrad, %	28,8	42,1	40,8	41,0	-	-	-	-	-
Solvensgrad utan tillfälliga lindringar åren 2008-2012, %	23,6	36,4	35,2	35,4	-	-	-	-	-

* En pensionstagare kan få pension från flera pensionsanstalter.

** I premieinkomsten ingår inte den andel som bekostas ur statsbudgeten, FöPL: 105,3 mn €, LFöPL: 500,9 mn €, SjPL: 48,8 mn €, StaPL 2 212,0 mn €.

*** Inkl. arbetslöshetsförsäkringsfondens avgift bortsett från Keva (ingår i Kevas premieinkomst)

**** Exkl. placeringsverksamhetens kostnader

***** Inkl. övriga/alternativa placeringar

1) Inkl. stipendietagare

2) Inkl. även annat än FöPL

3) Endast LFöPL

an den under det bästa ”dåliga» året (2007) var 2,7 procent.

De feta och de magra åren har fördelat sig på fem perioder. De feta åren inträffade 1997–1999, 2003–2006 och 2009–2010, medan åren 2000–2002 och 2007–2008 var magra eller mycket magra tider.

Figuren visar genomsnittlig årlig realavkastning från det första året till år 2010 så att de gröna pelarna beskriver perioder som börjar med ett år som också inleder en god period och de röda pelarna beskriver perioder som börjar med ett år som inleder en dålig period. På den vågräta axeln anges det första och det sista året i en beräkningsperiod, och antalet år som tagits med i beräkningen anges inom parentes.

Den genomsnittliga avkastningen anges som geometriska medelvärden, vilket innebär att varje års avkastning väger lika mycket i beräkningen.

Det syns om det första året är bra eller dåligt

Om beräkningen inleds med goda år, överskrider fyra procents genomsnittlig avkastning i samtliga fall, även om t.ex. beräkningen som inleds år 1997 naturligtvis också innehåller två perioder med dålig avkastning. Om beräkningen utgår från början av en dålig period, kommer man i ingetdera fallet ens nära fyra procent.

Vad betyder det? De avkastningsorienterade placeringsbestämmelserna har varit i kraft en så

kort tid att valet av utgångsår för beräkningen påverkar resultatet dramatiskt.

Antagligen har vi orsak att vara nöjda med att de feta och de magra åren inte har fördelat sig på bara två perioder, som i ursprungstexten som rubriken hänvisar till. Om de fem dåliga åren hade inträffat efter varandra, skulle den genomsnittliga årliga realavkastningen under dessa fem år ha varit -3,5 procent. Solvensen skulle ha prövats hårt. Säkert finns det också orsak att vara nöjd med att vi i det levande livet – inte bara i räkneövningarna – kunde börja med de feta åren 1997–1999.

Reijo Vanne

Vad säger arbetspensionsbolagens bokslut?

Enligt lagen är arbetspensionsbolagens uppgift att bedriva lagstadgad pensionsförsäkringsrörelse som hänför sig till den sociala tryggheten genom att sköta verkställigheten av det lagstadgade pensionsskyddet enligt lagen om pension för arbetstagare och/eller lagen om pension för företagare samt sköta de medel som inflyter till bolaget för detta ändamål på ett sätt som tryggar de förmåner som försäkringarna omfattar.

Trots att meningen är tungrodd, lönar det sig att orka läsa den till slut. Den sammanfattar kärnfullt arbetspensionsbolagens uppgift, som på ett avgörande sätt skiljer dem från andra aktörer på företagsfältet.

Till exempel har vanliga aktiebolag enligt lagen som syfte att producera vinst till aktieägarna, vilket ligger fjärran från syftet med arbetspensionsbolag.

Särarten återspeglas i bokslutet

Uppgiftens särart återspeglas i innehållet i arbetspensionsförsäkringsbolagens bokslut. Hos arbetspensionsbolagen är t.ex. räkenskapsperiodens vinst minimal i förhållande till tillgångarna. Av det följer att en normal beräkning av procentuell avkastning på placerat kapital, vinsten i proportion till det placerade kapitalet, skulle ge en ganska tröstlös bild av arbetspensionsbolagens verksamhet.

Soliditeten (eget kapital i förhållande till totalt kapital) och den relativa skuldsättningen (skulder i förhållande till omsättningen) skulle också vara oroväckande i en normal betraktelse.

Grundprincipen för bokslutet är ändå densamma: den ska ge en riktig och tillräcklig bild av företagets verksamhet och ekonomiska ställning. I fråga om arbetspensionsbolag lönar det sig inte heller att stirra på siffrorna från ett år, utan se på situationen i ett längre perspektiv och fästa uppmärksamhet vid förändringarna.

I fortsättningen behandlas i synnerhet uppkomsten av arbetspensionsbolagens resultat och andra nyckeltal som presenteras i tabellerna denna bilaga.

Vad påverkar resultatet?

I allmänhet talat resultaträkningens sista rad om räkenskapsårets resultat. Hos arbetspensionsförsäkringsbolagen gör den inte det.

Det synliga överskottet bestäms enligt beräkningsgrunderna, men räkenskapsperiodens verkliga (bokföringsmässiga) resultat framgår i hög grad av överföringarna till ansvarsskuldsskuffarna, det ofördelade tilläggsförsäkringsansvaret och utjämningsansvaret.

Det ofördelade tilläggsförsäkringsansvaret är en sådan del av ansvarsskulden som ska fungera som buffert mot svängningar i placeringsverksamheten. Överföringarna till det ofördelade tilläggsförsäkringsansvaret uppkommer också till en stor del av sådana intäkter av placeringsverksamheten som bokföringsmässigt överstiger avkastningskravet på ansvarsskulden.

En annan källa till överföringar är över- eller underskott av försäkringsavgiftens omkostnadsdel, omkostnadsresultatet, men den är mycket mindre.

Övermatematiker Mikko Kuusela vid SHM:s försäkringsavdelning skriver om hur arbetspensionsbolagens särart återspeglas i boksluten.

När räkenskapsårets resultat analyseras anges också försäkringsrörelsens resultat. Dess resultateffekt elimineras genom en överföring till utjämningsansvaret, som i sin tur är en sådan del av ansvarsskulden som ska utgöra en buffert mot variationer i försäkringsrörelsen. Försäkringsrörelsens resultat är i allmänhet av mycket mindre storleksklass än placeringsverksamhetens nettoresultat.

Vad påverkar resultatet mindre?

Arbetspensionsförsäkringsbolagens premieinkomster är enorma. År 2010 var de sammanlagt ca 10,7 miljarder euro. Största delen av denna summa är dock bunden till ett visst användningsändamål, och det finns en motsvarande kostnadspost i resultaträkningen. Bara några procent av inkomsten kan fritt användas till att täcka rörelsekostnaderna. Givetvis har det en inverkan på resultatet (se omkostnadsresultatet), men mycket mindre än man skulle kunna tro utgående från premieinkomstens volym.

Den årliga pensionsutgiften är av samma storleksklass som premieinkomsten. Pensionsutgiften påverkar dock resultatet ännu mindre.

Största delen av pensionsutgiften bekostas gemensamt och pengar till det samlas årligen i form av försäkringsavgifter. Eller vice versa, största delen av de avgifter som tas ut, premieinkomsten, används till att betala pensioner under samma år.

Dessa två, pensionsutgiften som bekostas gemensamt och de pengar som samlas in för den som premieinkomst, eliminerar varandra i resultaträkningen.

Pensionerna innehåller ofta också en fonderad del, som betalas ur pensionstillgångar som samlats för ändamålet, dvs. ansvarsskulden. I detta fall blir det inte heller någon resultateffekt, eftersom utbetalda fonderade pensioner minskar ansvarsskulden. I resultaträkningen redovisas utbetalda fonderade pensioner som kostnad, men i gengäld minskar en annan kostnadspost, nämligen ökning av ansvarsskulden. Eftersom premieinkomsten och pensionerna i praktiken ändå inte utfaller som förväntat, uppstår det ett resultat av försäkringsrörelsen.

Verksamhetskaptal och solvens

Med verksamhetskaptal avses det belopp med vilket ett arbetspensionsbolags tillgångar överstiger dess skulder. Verksamhetskaptalet består huvudsakligen av två poster, det ovan nämnda ofördelade tilläggsförsäkringsansvaret och värderingsdifferenserna. Med det senare avses skillnaden mellan placeringstillgångarnas verkliga värde och bokförda värde i balansräkningen.

I praktiken har placeringstillgångarna alltså värderats enligt deras verkliga värde på verksamhetskaptalkalkylen. Fastän det ofördelade tilläggsförsäkringsansvaret är en del av ansvarsskulden, betraktas det i det här hänseendet som tillgångar och inte som skuld eftersom det är avsett att fungera som en buffert mot svängningar i placeringsverksamheten.

Solvansen talar om arbetspensionsförsäkringsbolagets förmåga att klara av sina skyldigheter i fråga om ansvarsskulden på lång sikt. Allmänt an-

vänds två olika mått, solvensgraden och solvensställningen.

Solvensgraden är en storhet som är oberoende av risker och anger buffertens storlek i förhållande till det ansvar som bufferten ska skydda. Solvensställningen, kvoten av verksamhetskaptalet och solvensgränsen, anger däremot förhållandet mellan bufferten och riskerna i placeringsportföljen.

Vill man snabbt ha en bild av arbetspensionsbolagets placeringsrisk med hjälp av dessa två nyckeltal, kan man beräkna förhållandet mellan solvensgraden och solvensställningen. Då får man nämligen fram solvensgränsprocenten, som är desto större ju mer riskfylld portföljen är.

Återbäringarna och avkastningen på placeringarna

Det som arbetspensionsbolagen kan konkurrera sinsemellan med är närmast servicens kvalitet och dess pris. Att konkurrera med själva produkten är svårt, eftersom alla har samma produkt.

Priset konkretiseras i de kundåterbäringar som arbetspensionsbolagen delar ut. Kundåterbäringarnas maximala storlek är beroende av verksamhetskaptalet och omkostnadsrörelsens resultat.

Tekniskt delas kundåterbäringarna ut till försäkringstagarna i det fördelade tilläggsförsäkringsansvaret och används därifrån till följande års försäkringsavgifter, om man inte avtalar om annat.

Placeringsverksamheten och dess framgångar spelar en viktig roll i arbetspensionssystemet av dagens snitt. Den är också den mest betydelsefulla enskilda faktorn som påverkar arbetspensionsbolagets faktiska resultat.

Man bör dock lägga märke till att placeringsverksamhetens resultat under räkenskapsåret sådant som det syns i bokföringen kan ge en vilseledande bild av hur placeringsverksamheten har lyckats. Vi tänker oss att två arbetspensionsförsäkringsbolag har en exakt likadan aktieplacering. Med tiden stiger aktiens värde och ett år beslutar det ena bolaget att sälja aktierna. Då redovisas värderingsdifferensen mellan anskaffnings- och försäljningspriset som intäkt på bolagets resultaträkning, medan den hos det andra bolaget fortfarande redovisas som värderingsdifferens utanför balansräkningen (och resultatet).

Därför ger placeringsverksamhetens bokföringsmässiga resultat inte en tillförlitlig bild av hur framgångsrik placeringsverksamheten är, utan man bör endast se på placeringsverksamhetens resultat enligt verkliga värden.

Pensionsstiftelserna och –kassorna nästan lika i huvuddrag

Arbetspensionsskyddet kan också ordnas i en pensionsstiftelse eller -kassa. Även hos dessa typer av

pensionsanstalt följer bokslutet huvudsakligen de ovan nämnda principerna. Några skillnader finns det ändå.

En pensionsstiftelse eller -kassa, eller närmare bestämt en arbetsgivare som är delägare i en kassa eller stiftelse, kan ganska fritt variera sin årliga avgift. Det är möjligt eftersom tilläggsförsäkringsansvaret kan användas friare.

Genom att ändra avgiftens nivå och tilläggsförsäkringsansvaret får man ofta noll på resultaträkningens sista rad. Eftersom arbetsgivaren själv kan påverka avgiftens nivå, behövs inget återbäringsystem.

Reformer

Som sagt lönar det sig att studera resultatet av arbetspensionsbolagens placeringsverksamhet endast utgående från verkliga värden.

Som bäst utreds det om man inom arbetspensionssektorn skulle kunna övergå till att använda placeringarnas verkliga värden i bokföringen. Ett mål är också att avhjälpa problem som uppstår till följd av periodiseringskillnader mellan bokföringen och beskattningen.

Ändringar planeras också beträffande verksamhetskaptalet och solvensen. Det är meningen att verksamhetskaptalet och utjämningsansvaret ska kombineras till en buffert, som kallas solvenskapital. Det skulle effektivisera användningen av buffertar, eftersom korrelationen mellan placeringsverksamhetens och försäkringsrörelsen resultat är rätt liten.

Solvensgränsen för den gemensamma bufferten skulle alltså ligga lägre än summan av gränserna för dessa två buffertar.

Hela solvensmekanismen ska också omarbetas.

Dessutom utreds arbetspensionsanstaltarnas tillsyns- och förvaltningspraxis, i synnerhet med tanke på riskhanteringen, och hela sektorns beredskap inför exceptionella förhållanden.

Reformförslagen grundar sig på ett utredningsarbete som började i maj 2009. Slutrapporterna publicerades i mars 2010. En del av de ändringar som föreslogs i rapporterna har redan genomförts.

I mars i år tillsatte social- och hälsovårdsministeriet en arbetsgrupp och tre undergrupper till den för att fortsätta arbetet. Arbetsgruppernas mandatperiod går ut 31.3.2013, men en del av ändringarna kan förhoppningsvis genomföras redan i år.

Mikko Kuusela
övermatematiker

Social- och hälsovårdsministeriet

Arbetspensionsförsäkringsbolagens bokslutssiffror 2010

Varma	Ilmarinen	Pensions-Tapiola	Pensions-Fennia	Etera	Veritas Pensionsförsäkring	Pensions-Alandia	Sammanlagt
2010 förändr., %	2010 förändr., %	2010 förändr., %	2010 förändr., %	2010 förändr., %	2010 förändr., %	2010 förändr., %	2010 förändr., %

Muutosprosentti kertoo muutoksen edellisvuoteen 2009 verrattuna.

FÖRSÄKRADE (antal)																
ArPL ¹⁾	488 300	2,8 %	501 000	6,1 %	217 997	-1,6 %	181 520	2,6 %	112 000	0,0 %	56 635	3,0 %	9 798	5,9 %	1 567 250	3,0 %
FöPL	38 400	0,3 %	53 660	2,7 %	47 285	-2,0 %	34 720	3,4 %	5 000	31,3 %	11 727	-5,0 %	1 182	-1,2 %	191 974	1,2 %
Sammanlagt	526 700	2,7 %	554 660	5,8 %	265 282	-1,7 %	216 240	2,7 %	117 000	1,0 %	68 362	1,5 %	10 980	5,1 %	1 759 224	2,8 %
PENSIONSTAGARE (antal)																
Sammanlagt	326 900	1,2 %	295 827	4,5 %	117 955	2,7 %	82 980	1,7 %	152 200	-1,4 %	26 141	3,6 %	3 711	4,1 %	1 005 714	2,0 %
INKOMSTER (mn €)																
Premieinkomst																
ArPL-premieinkomst	3 586,8	10,1 %	3 178,4	6,6 %	1 248,5	2,5 %	990,1	2,0 %	558,6	5,7 %	331,1	2,7 %	29,3	10,6 %	9 922,9	6,6 %
FöPL-premieinkomst	148,5	3,8 %	231,2	6,2 %	177,2	4,1 %	136,2	8,4 %	11,0	27,4 %	49,2	0,5 %	3,1	3,3 %	756,4	5,5 %
Återförsäkring mm.	-0,1	50,0 %	-26,4	-62,9 %	0,0		0,0		0,0		0,0		0,0		-26,5	-61,5 %
Sammanlagt	3 735,2	9,9 %	3 383,2	6,3 %	1 425,7	2,7 %	1 126,2	2,7 %	569,6	6,0 %	380,4	2,4 %	32,4	9,8 %	10 652,7	6,5 %
Nettoavkastning av placersverksamheten enligt bokfört värde	1 134,0	54,2 %	1 206,6	38,1 %	402,2	17,8 %	395,9	-24,7 %	277,0	1,8 %	134,6	-8,5 %	16,0	-92,8 %	3 566,3	36,8 %
Sammanlagt	4 869,2	-17,1 %	4 589,8	10,6 %	1 827,9	-2,6 %	1 522,1	7,7 %	846,6	-3,3 %	515,0	3,9 %	48,4	28,1 %	14 219,0	-9,2 %
KREDITFÖRLUSTER (mn €)																
Sammanlagt	15,4	-16,3 %	13,8	-7,0 %	11,5	-15,9 %	7,8	-23,7 %	6,2	-52,1 %	4,6	13,0 %	0,0	-89,7 %	59,3	-20,0 %
PENSIONSUTGIFT (mn €)																
ArPL	3 753,0	10,2 %	3 016,3	8,2 %	974,8	6,6 %	745,4	6,8 %	997,5	2,4 %	231,3	9,1 %	16,4	9,3 %	9 734,7	8,1 %
FöPL	208,5	4,1 %	274,2	8,1 %	214,8	9,2 %	116,4	6,2 %	0,8	117,2 %	44,1	7,8 %	3,1	3,8 %	861,9	7,1 %
Sammanlagt	3 961,4	9,8 %	3 290,5	8,2 %	1 189,6	7,1 %	861,8	6,8 %	998,3	2,4 %	275,4	8,9 %	19,5	8,4 %	10 596,6	8,0 %
Ansvarfördelning	-308,4	-9,4 %	-23,0	-237,4 %	144,2	-4,1 %	169,8	-1,4 %	-343,8	5,1 %	60,7	-5,7 %	8,5	15,2 %	-292,0	14,0 %
Sammanlagt	3 653,1	11,8 %	3 267,5	6,8 %	1 333,8	5,7 %	1 031,7	5,3 %	654,5	1,0 %	336,0	5,9 %	28,0	10,4 %	10 304,6	7,8 %
TOTALA DRIFTSKOSTNADER (mn €)																
Anskaffning	12,3	-0,8 %	15,1	30,9 %	11,8	1,9 %	9,6	8,3 %	8,4	13,4 %	3,0	15,0 %	0,2	-23,0 %	60,4	10,7 %
Omkostnader	41,8	-9,5 %	31,3	-4,5 %	20,4	-6,5 %	11,7	3,2 %	11,5	-23,1 %	5,5	-4,4 %	0,3	55,9 %	122,5	-7,9 %
Administration	14,4	5,1 %	16,3	3,9 %	10,3	8,7 %	5,7	-2,8 %	5,0	3,3 %	3,1	-8,0 %	0,8	40,3 %	55,7	3,9 %
Lagstadgade avgifter	14,4	4,9 %	13,2	2,3 %	5,5	-2,2 %	4,3	-2,7 %	2,2	-3,1 %	1,5	-1,2 %			41,1	1,6 %
Sammanlagt	82,9	-3,6 %	75,9	4,1 %	48,0	-1,0 %	31,4	2,7 %	27,1	-8,0 %	13,2	-1,1 %	1,2	29,9 %	279,6	-0,7 %
Ersättning	25,1	20,5 %	28,2	8,2 %	9,4	8,1 %	12,4	2,3 %	11,3	4,7 %	3,6	32,6 %	0,3	38,2 %	90,4	10,9 %
Upprätthållande av arbetsförmågan	6,0	53,9 %	7,4	6,9 %	2,2	24,0 %	1,8	27,5 %	0,9	48,4 %	0,4	-8,4 %	0,0		18,7	24,2 %
Placersverksamhet	17,9	12,8 %	15,4	9,2 %	7,5	18,0 %	8,4	11,1 %	6,4	0,1 %	4,2	19,0 %	0,7	-7,5 %	60,6	10,9 %
Övriga	0,0		1,1	-17,3 %	0,3	5,9 %	0,0		0,0		0,0		0,0		1,5	-12,8 %
Sammanlagt	132,0	4,3 %	128,0	5,5 %	67,5	2,7 %	54,0	4,5 %	45,8	-3,2 %	21,4	6,8 %	2,2	15,5 %	450,9	3,8 %
Totala driftskostnader, % av premieinkomsten	3,5	-5,1 %	3,8	-0,7 %	4,7	0,0 %	4,8	1,7 %	8,0	-8,7 %	5,6	4,3 %	6,8	5,2 %	4,2	-2,5 %
Kostnader som täckts med omkostnadsdelen, % av omkostnadsintäkten	72,6	-9,7 %	74,5	-1,8 %	81,6	-2,9 %	76,9	-0,6 %	95,3	-3,1 %	87,4	1,8 %	73,4	17,0 %	77,6	-4,4 %
FÖRDELNING AV DE TOTALA DRIFTSKOSTNADERNA (%)																
Anskaffning	9	-4,1 %	12	24,1 %	18	-0,9 %	18	3,7 %	18	17,2 %	14	7,7 %	7	-33,4 %	13	6,7 %
Omkostnad	32	-13,2 %	24	-9,5 %	30	-9,0 %	22	-1,2 %	25	-20,5 %	26	-10,5 %	13	35,0 %	27	-11,2 %
Administration	11	0,8 %	13	-1,5 %	15	5,8 %	11	-6,9 %	11	6,7 %	15	-13,9 %	35	21,4 %	12	0,1 %
Lagstadgade avgifter	11	0,6 %	10	-3,1 %	8	-4,8 %	8	-6,9 %	5	0,1 %	7	-7,5 %	0		9	-2,1 %
Sammanlagt	63	-7,5 %	59	-1,3 %	71	-3,7 %	58	-1,7 %	59	-4,9 %	62	-7,4 %	55	12,5 %	62	-4,3 %
Ersättning	19	15,6 %	22	2,5 %	14	5,2 %	23	-2,1 %	25	8,2 %	17	24,2 %	12	19,6 %	20	6,9 %
Rehabilitering	5	47,6 %	6	1,3 %	3	20,8 %	3	22,0 %	2	53,3 %	2	-14,2 %	0		4	19,7 %
Placersverksamhet	14	8,2 %	12	3,5 %	11	14,9 %	16	6,3 %	14	3,5 %	19	11,5 %	33	-20,0 %	13	6,9 %
Övriga	0		1	-21,6 %	1	3,1 %	0		0		0		0		0	-16,0 %
Sammanlagt	100		100		100		100		100		100		100		100	
ANSVARSSKULD (mn €)																
Sammanlaot	29 088,8	4,7 %	24 657,4	9,1 %	8 219,1	5,5 %	6 200,7	7,5 %	5 163,2	2,9 %	1 882,7	9,3 %	199,6	10,4 %	75 411,4	6,4 %

Varma	Ilmarinen	Pensions-Tapiola	Pensions-Fennia	Etera	Veritas Pensionsförsäkring	Pensions-Alandia	Sammanlagt
2010 förändr., %	2010 förändr., %	2010 förändr., %	2010 förändr., %	2010 förändr., %	2010 förändr., %	2010 förändr., %	2010 förändr., %

PLACERINGSTILLGÅNGAR (verkligt värde mn €)

Fastigheter	4 646,1	2,8 %	3 028,4	17,5 %	1 078,0	7,6 %	799,4	6,0 %	769,0	-2,0 %	354,0	-4,9 %	29,5	44,6 %	10 704,4	6,7 %
Aktier	16 703,2	50,9 %	13 425,0	36,2 %	3 419,7	48,4 %	2 335,2	29,5 %	2 199,0	42,7 %	852,0	78,8 %	82,1	37,4 %	39 016,2	43,9 %
Finansmarknadsinstrument (inkl. masskuldebrev)	8 175,7	-24,8 %	8 530,4	-10,5 %	4 491,6	-5,6 %	3 173,7	1,9 %	1 967,0	-15,8 %	844,6	-12,3 %	122,3	2,4 %	27 305,4	-13,8 %
Lån	3 678,8	5,8 %	3 137,8	-2,3 %	388,9	-4,6 %	453,6	-7,9 %	486,0	-6,4 %	35,4	-22,7 %	1,9	-73,6 %	8 182,4	0,3 %
Övriga placeringar	-13,9		0,0		0,0		0,0		0,0		0,0		0,0		-13,9	-130,2 %
Sammanlagt	33 189,9	10,9 %	28 121,7	11,7 %	9 378,2	10,7 %	6 761,9	9,7 %	5 420,0	3,7 %	2 086,0	12,3 %	236,0	14,0 %	85 194,6	10,6 %

FÖRDELNING AV PLACERINGARNA (%)

Fastigheter	14	-7,3 %	11	5,2 %	11	-2,8 %	12	-3,4 %	14	-5,5 %	17	-15,3 %	13	26,9 %	13	-3,5 %
Aktier	50	36,1 %	48	22,0 %	36	34,1 %	35	18,1 %	41	37,6 %	41	59,2 %	35	20,5 %	46	30,1 %
Finansmarknadsinstrument (inkl. masskuldebrev)	25	-32,2 %	30	-19,9 %	48	-14,7 %	47	-7,1 %	36	-18,8 %	40	-21,9 %	52	-10,1 %	32	-22,1 %
Lån	11	-4,6 %	11	-12,5 %	4	-13,8 %	7	-16,0 %	9	-9,7 %	2	-31,2 %	1	-76,9 %	10	-9,3 %
Sammanlagt	100		100		100		100		100		100		100		100	

AVKASTNING PÅ PLACERINGARNA, VERKLIGA VÄRDEN (%)

Sammanlagt	11,0	22,0 %	10,8	31,6 %	10,8	20,0 %	10,0	1,0 %	8,0	22,3 %	11,5	-6,5 %	11,4	26,9 %	10,6	23,4 %
-------------------	-------------	---------------	-------------	---------------	-------------	---------------	-------------	--------------	------------	---------------	-------------	---------------	-------------	---------------	-------------	---------------

RÄKENSKAPSÅRETS RESULTAT (mn €) ²⁾

Försäkringsrörelse	145,1	11,6	96,4	-22,5	38,6	-17,9	24,7	-20,9	19,0	-11,0	16,5	-3,0	2,5	-0,2	342,8	-63,9
Placeringsverksamhet	1 874,0	2 151,1	1 578,1	2 175,2	525,0	591,2	307,8	246,4	151,0	220,0	124,6	89,4	16,5	20,3	4 577,0	5 493,6
Omkostnader	35,4	22,7	31,6	27,7	11,8	9,7	11,8	11,2	1,8	0,6	2,2	2,4	0,5	0,7	95,1	75,0
Sammanlagt	2 054,4	2 185,3	1 706,2	2 180,4	575,4	583,1	344,3	236,7	171,8	209,6	143,2	88,8	19,5	20,8	5 014,8	5 504,7
% av ArPL-premieinkomsten	57,3	67,1	53,7	73,1	46,1	47,9	34,8	24,4	30,8	39,6	43,2	27,5	66,6	78,5	50,5	59,2
% av ansvarsskuden	7,1	7,9	6,9	9,6	7,0	7,5	5,6	4,1	3,3	4,2	7,6	5,2	9,8	11,5	6,6	7,8
Intäkter av placeringsverksamheten enligt verkligt värde	3 277,8	3 551,1	2 738,8	3 410,4	915,5	1 016,0	620,7	570,9	410,0	494,0	214,4	181,6	25,0	29,0	8 202,2	9 253,0
Avkastningskrav på ansvarsskuden	-1 403,9	-1 400,1	-1 160,7	-1 235,3	-390,6	-424,8	-312,9	-324,5	-259,0	-274,0	-89,8	-92,2	-8,5	-8,7	-3 625,4	-3 759,6
Sammanlagt	1 874,0	2 151,0	1 578,1	2 175,1	524,9	591,2	307,8	246,4	150,0	219,0	124,6	89,4	16,5	20,3	4 576,8	5 493,4

ÖVERFÖRING TILL KUNDÅTERBÄRINGAR 2) 3)

Överföring till kundåterbäringar (mn €)	89,0	61,0	71,0	52,0	25,3	18,6	15,9	12,1	9,0	7,0	5,2	3,9	1,9	1,6	217,3	156,2
% av ArPL-lönesumman	0,5	0,4	0,5	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,7	0,6	0,5	0,4
% av ArPL-försäkringsavgiften	2,5	1,9	2,2	1,7	2,0	1,5	1,6	1,2	1,6	1,3	1,6	1,2	3,4	3,1	2,2	1,7

VERKSAMHETSKAPITAL OCH SOLVENS I ÖVRIGT (mn €)

Eget kapital	88,8	4,0 %	101,4	3,6 %	55,5	3,9 %	33,9	3,8 %	43,4	4,1 %	19,7	0,5 %	0,8	5,0 %	343,6	3,6 %
Ackumulerade bokslutsdispositioner	0,0		2,4	-69,3 %	0,0		0,2	48,2 %	0,0		1,9	-0,5 %	0,0		4,5	-55,0 %
Värderingsdifferenser	4 481,3	91,7 %	4 006,7	61,9 %	1 287,3	67,8 %	734,2	44,1 %	473,4	39,0 %	241,6	49,3 %	37,4	31,6 %	11 262,0	70,1 %
Ofördelat tilläggförsäkringsansvar	2 309,4	-11,6 %	1 552,9	6,8 %	537,6	-1,9 %	218,7	55,3 %	282,4	4,2 %	127,7	47,0 %	28,9	32,3 %	5 057,6	-1,5 %
Övriga	-37,1	-56,0 %	-8,6	-200,3 %	-10,6	4,7 %	-0,1	40,6 %	-3,1		-1,9	6,6 %	-0,0	-9,2 %	-61,4	-53,8 %
Utgjänningsavsättning som jämföras med verksamhetskapital	1 070,5	6,4 %	923,4	9,2 %	305,4	6,0 %	238,7	6,3 %	195,2	2,8 %	70,1	7,4 %	6,8	7,3 %	2 810,2	7,0 %
Verksamhetskapital sammanlagt	7 912,9	31,5 %	6 578,2	34,9 %	2 175,4	32,2 %	1 225,6	35,1 %	991,4	17,6 %	459,1	37,6 %	73,9	28,8 %	19 416,4	32,3 %
Solvensgrad, %	30,8	23,7 %	29,7	23,8 %	29,6	24,9 %	21,4	27,4 %	21,2	14,6 %	27,3	28,2 %	45,1	19,9 %	28,8	23,8 %
Verksamhetskapital/solvensgräns	2,3	-17,9 %	2,6	-4,8 %	3,0	0,0 %	2,8	3,7 %	2,4	4,3 %	2,4	-20,0 %	4,1	-12,8 %	2,5	-9,5 %
Utgjänningsansvar	1 158,3	14,0 %	1 067,9	9,9 %	322,8	13,6 %	261,0	10,3 %	624,8	1,2 %	130,1	13,9 %	13,8	15,5 %	3 578,8	10,0 %
Fördelat tilläggförsäkringsansvar	89,0	45,9 %	71,0	36,5 %	25,3	36,0 %	15,9	31,4 %	9,2	29,1 %	5,2	32,0 %	1,0	15,7 %	216,5	39,6 %
Verksamhetskapital utan utgjänningsavsättning som jämföras med verksamhetskapital	6 842,4	36,6 %	5 654,8	40,3 %	1 869,9	37,7 %	986,8	44,5 %	796,2	21,8 %	389,0	45,0 %	67,1	31,5 %	16 606,2	37,7 %
Solvensgrad utan tillfälliga lindringar åren 2008-2012, %	25,6	28,4 %	24,5	28,7 %	24,4	30,1 %	16,5	36,3 %	16,3	18,8 %	22,2	35,0 %	39,3	22,4 %	23,6	28,9 %

PERSONAL (antal)

Sammanlagt	601	-2,3 %	545	1,7 %	198	2,6 %	253	0,8 %	292	-10,7 %	132	0,0 %	3	0,0 %	2 024	-1,6 %
-------------------	------------	---------------	------------	--------------	------------	--------------	------------	--------------	------------	----------------	------------	--------------	----------	--------------	--------------	---------------

1) Siffran anger antalet ArPL-försäkrade i slutet av år 2010. På grund av sitt annorlunda bestånd anger Etera i sitt bokslut en siffra (212 000) som också omfattar konrtidsanställda som varit försäkrade under året.

2) Vid Räkenskapsårets resultat och Överföring till kundåterbäringar utgörs jämförelsesiffran av motsvarande siffra år 2009, inte en procentsats.

3) I Pensions-Alandias överföringar till kundåterbäringar ingår till skillnad från de övriga även överföring från försäkringsrörelsen (VA2).

Sakkunniga som sammanställt bilagan

Artiklarna och tabellerna i bokslutsbilagan har producerats av direktör **Reijo Vanne** på Arbetspensionsförsäkrarna TELA (bild t.v.) övermatematiker **Mikko Kuusela** på social- och hälsovårds-

ministeriet, beräkningschef **Martti Rouvala** på Ilmarinen samt ansvarsfördelningsspecialist **Eeva Puuperä** på Pensionsskyddscentralen.

*Foto: Karoliina Paatos
Redigering: Anne Iivonen*

TERMFÖRKLARINGAR

Försäkringsteknisk ansvarsskuld

Den försäkringstekniska ansvarsskulden är en uppskattning av framtida pensionsutgifter till den del de har fonderats. Den antecknas i bokslutet.

Kundåterbäring

En återbäring som delas ut till arpl-försäkringstagarna och som beaktas som sänkta försäkringsavgifter. Kundåterbäringen delas ut från det fördelade tilläggsförsäkringsansvaret.

Nominell avkastning

Kassaintäkter i form av räntor, vinstutdelning och hyror mm. På arbetspensionsplaceringarna samt ökning och minskning av placeringsobjektens värde i procent av det bundna kapitalet, jfr realavkastning.

Ofördelat tilläggsförsäkringsansvar

Det ofördelade tilläggsförsäkringsansvaret är en sådan del av ansvarsskulden som är avsedd att utgöra en buffert mot svängningar i pla-

ceringsverksamheten. Vid granskning av solvensen betraktas det som en del av verksamhetskapitalet.

Omkostnadsdel

En del av försäkringsavgiften som är avsedd för att täcka bolagets rörelsekostnader.

Reell avkastning

Den procentuella nominella avkastningen på arbetspensionstillgångarna minskat med den samtidiga procentuella förändringen av konsumentpriserna.

Solvensgrad

Solvensgraden beräknas genom att dividera verksamhetskapitalet med den ansvarsskuld som används vid solvensberäkningen.

Solvensgräns

Solvensgränsen är en storhet som beräknas utifrån strukturen hos placeringsbeståndet och an-

svarsskuldens belopp. Inom ett år bör det inte kunna ske större växlingar i placeringarnas värde än solvensgränsen.

Utjämningsansvar

Utjämningsansvaret uppkommer av försäkringsrörelsens resultat och utgör en buffert för de år då det beviljas mer nya pensioner än under genomsnittliga år.

Verksamhetskapital

Med verksamhetskapital avses skillnaden mellan tillgångar och ansvar enligt gängse värde. Verksamhetskapitalet är avsett för att utjämna placeringsverksamhetens risker.

Värderingsdifferens

Skillnaden mellan tillgångarnas gängse värde och bokförda värde.

Socioekonomiska skillnader i pensioneringsålder mellan olika sjukdomsgrupper vid invalidpension

Anu Polvinen
Forskare
Pensionsskyddscentralen

★ Depression och andra psykiska störningar är den vanligaste orsaken till tidig invalidpensionering.

★ Arbetstagare får invalidpension vid yngre åldrar än högre tjänstemän.

★ Skillnaderna i pensioneringsålder mellan olika socioekonomiska grupper vid invalidpension varierar beroende på sjukdomsgruppen.

★ Genomsnittsåldern för invalidpensionering år 2010 var 52,0 år, enligt Pensionsskyddscentralens statistik.

De vanligaste orsakerna till invalidpension var sjukdomar i stöd- och rörelseorganen eller psykiska störningar. Medelåldern för dem som invalidpensionerats på grund av depression var 49,2 år. För övriga psykiska störningar var medelåldern 44,0 år, för sjukdomar i rörelseapparaten 55,3 år, samt 55,4 år vid cirkulationsorganens sjukdomar.

Denna artikel är baserad på en utredning där de genomsnittliga pensioneringsåldrarna för invalidpension har beräknats med hjälp av Statistikcentralens longitudinella data över den arbetsföra befolkningen, kombinerat med Pensionsskyddscentralens pensionsregisterinformation. Med hjälp av dessa data har man kunnat undersöka invalidpensioneringsåldern för dem som fyllt 30 år och är i arbetslivet, och samtidigt de socioekonomiska skillnader som existerar mellan olika sjukdomsgrupper.

Informationen omfattar 15 000 personer över 30 år som erhållit invalidpension mellan åren 1997–2005 och som varit i arbetslivet innan pensioneringen. Anledningen till att man valt den del av befolkningen som är över 30 år beror på att en persons socioekonomiska ställ-

ning beräknas ha etablerats vid denna ålder.

På grund av åldersbegränsningen motsvarar de genomsnittliga pensioneringsåldrarna för invalidpension som räknats ut inte hela befolkningens pensioneringsålder vid invalidpension.

★ Invalidpensioneringsåldern varierade beroende på socioekonomisk ställning. Manliga arbetstagare fick invalidpension i genomsnitt två år tidigare än högre tjänstemän.

För kvinnor var skillnaden mellan de socioekonomiska grupperna så gott som obefintlig.

★ Skillnaderna i pensioneringsålder för invalidpension mellan olika socioekonomiska grupper varierade beroende på sjukdomsgrupp.

Skillnaderna mellan män som fick invalidpension på grund av depression var ungefär tre år, mellan högre tjänstemän och arbetstagare. Motsvarande skillnad för kvinnor var i genomsnitt 1,5 år.

Manliga arbetstagare som fått invalidpension på grund av sjukdomar i rörelseapparaten eller cirkulationsorganen gick i pension två år tidigare än högre tjänstemän. Inte heller nu upptäcktes några nämnvärda skillnader mellan de socioekonomiska grupperna vad gällde kvinnorna i dessa

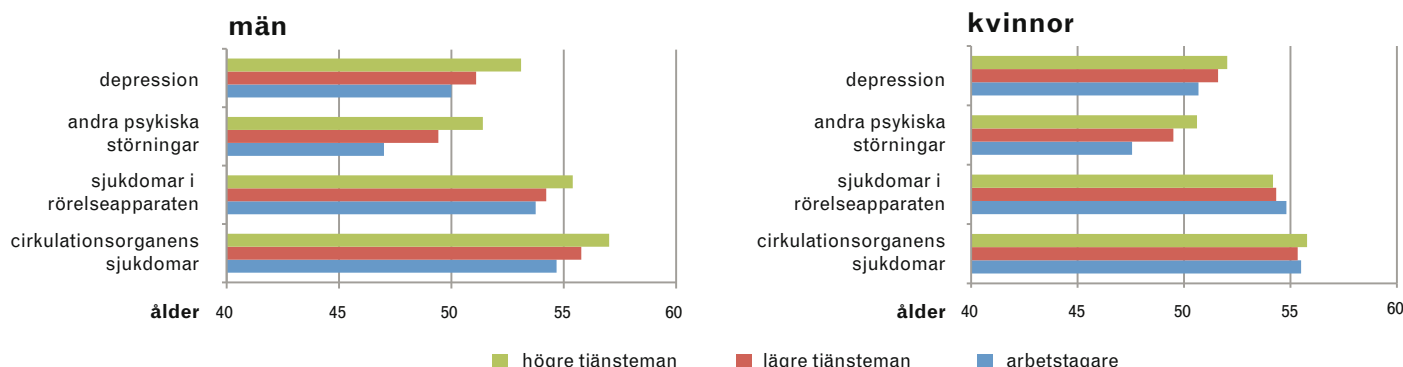
sjukdomsgrupper. Pensioneringsåldern för invalidpension var i stort sett densamma.

Resultaten visar att de genomsnittliga invalidpensioneringsåldrarna uppvisar skillnader mellan sjukdomsdiagnoser och socioekonomiska grupper, samt mellan män och kvinnor.

Vid analys av resultaten är det viktigt att notera att våra data har begränsats till personer som fyllt 30 år och arbetade fram till pensioneringen. Unga personer, samt de som under granskningsperioden inte alls varit i arbetslivet, finns inte med i undersökningen. De skillnader som beskrivits ger alltså inte en helhetsbild av hela befolkningen utan beskriver de socioekonomiska skillnader som existerar mellan personer som blivit invalidpensionerade direkt från arbetslivet. Dessutom är åldersfördelningen i den arbetande befolkningen lite annorlunda beroende på grupp: arbetstagarna är lite yngre än de högre tjänstemännen.

Resultaten visar att man i arbetet på att förhindra invalidpensioner borde fästa mer uppmärksamhet på de grupper där risken för invalidpension är sannolik. Dyliga grupper omfattar arbetstagare, både män och kvinnor, som på grund av bland annat depression riskerar invalidpension.

Genomsnittlig pensioneringsålder vid invalidpension, per sjukdomsgrupp och enligt socioekonomisk ställning

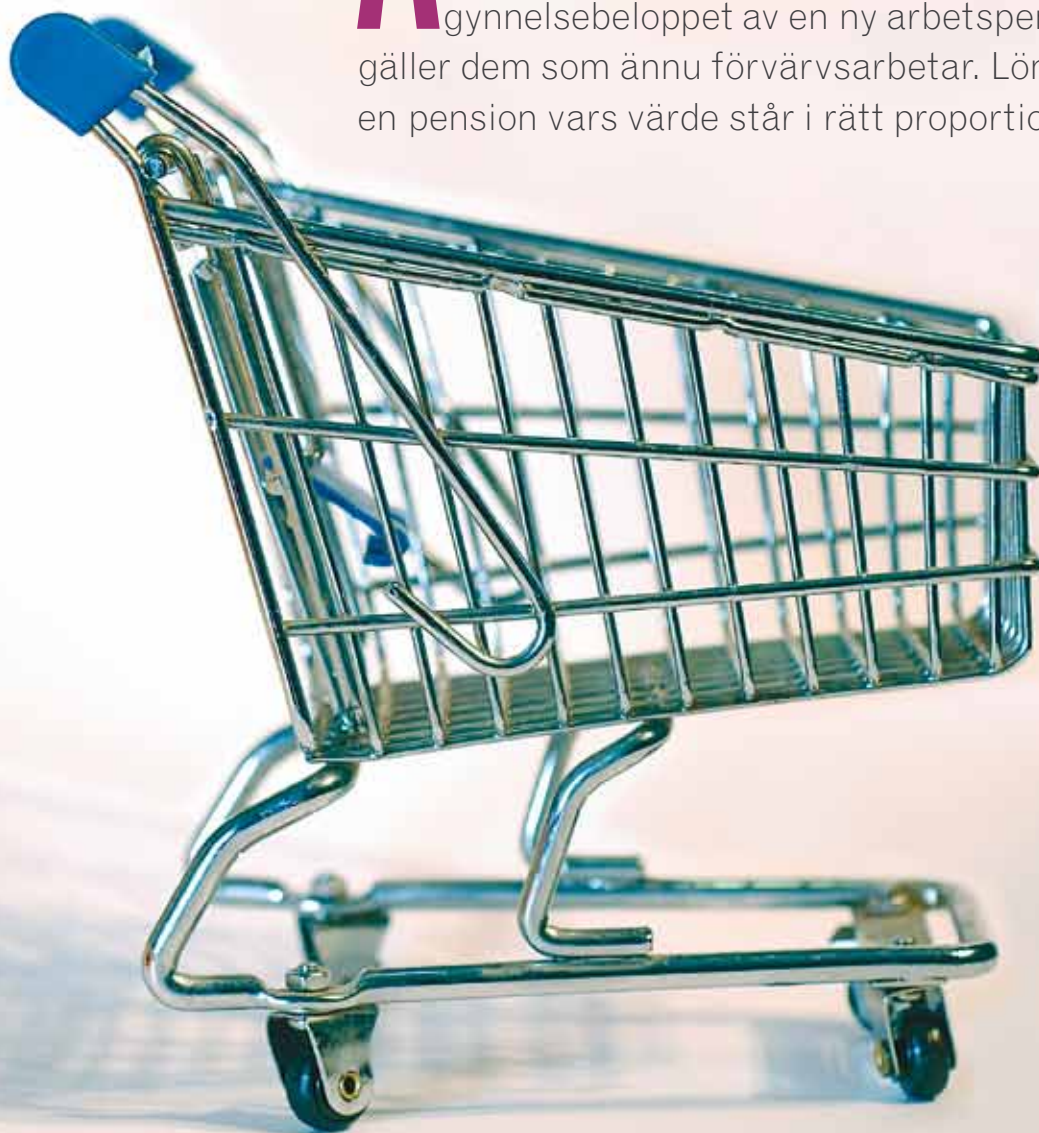

Vad är lönekoeficienten?

Vad är arbetspensionsindexet?

Arbetspensionsindexet har klandrats för att inte räcka till och det har ställts krav på att pensionernas köpkraft ska öka mera. Då glömmer man bort lönekoeficienten, som är en annan sida av indexfrågan. Lönekoeficienten spelar en avgörande roll när begynnelsebeloppet av en ny arbetspension räknas ut. Detta index gäller dem som ännu förvärvsarbetar. Lönekoeficienten ska trygga en pension vars värde står i rätt proportion till arbetsinkomsterna.

🛒 Arbetsinkomsterna justeras med lönekoeficienten. När pensionen har börjat, justeras den årligen med arbetspensionsindexet.

Indexet tryggar en skälig konsumtionsnivå

Arbetspensionsindex används till att justera alla löpande arbetspensioner oberoende av pensionstagarens ålder och pensionens begynnelse tidpunkt. Arbetspensionsindexet påverkas av både lönenivån och prisernas utveckling. Lönernas vikt är 20 procent och prisernas 80 procent i indexet.

Alla löpande arbetspensioner justeras i januari varje år med arbetspensionsindex. I år steg arbetspensionsindex med 1,35 procent. Dess poängtal är nu 2323.

Lönekoeficient kallas det index med vilket arbetsinkomsterna före pensioneringen uppräknas. I lönekoeficienten har priserna vikten 20 och lönerna 80 procent.

När en ny pension fastställs uppräknas de arbetsinkomster som den blivande pensionstagaren har förtjänat under sin tid i arbetslivet med lönekoeficienten till nivån för det år då pensionen börjar. I år steg lönekoeficienten med 1,78 procent och har poängtalet 1,253.

Då och då blossar det upp en offentlig debatt om indexen. Begreppet brutet index nämns ofta. Före år 1996 justerades löpande pensioner med ett s.k. hälftenindex, där lönerna och priserna hade samma vikt, 50/50.

I början av år 1996 infördes två olika pensionsindex. Det tidigare hälftenindexet användes fortfarande för att justera arbetsinkomsterna för nya pensioner och pensionerna till personer som inte

fyllt 65 år. Pensionerna till personer som var äldre än 64 justerades med indexet för personer i pensionsålder, där förändringen i lönenivån hade vikten 20 procent och förändringen i prisnivån 80 procent.

Indexskyddet försvagades alltså när pensionstagaren fyllde 65 år. Därför började man tala om brutet index.

I början av år 2005 ändrades indexets namn officiellt till arbetspensionsindex och det började användas för justering av alla löpande pensioner.

Större press på avgiftshöjningar önskas inte

I långsiktiga prognoser om pensionsavgifterna har det uppskattats att en återgång till hälftenindexet skulle medföra avsevärda kostnader och leda till ojämlik behandling av olika generationer.

Före riksdagsvalet talade speciellt pensionsorganisationsnämnden för att arbetspensionsindexet borde förbättras genom att återgå till hälftenindexet eller åtminstone ditåt.

Direktör **Hannu Uusitalo** på Pensionsmyndigheten påminner om att en återgång till halvvägsindexet småningom skulle leda till höjda pensionsavgifter. Redan nu kan man se att arbetspensionsavgifterna i förhållande till lönesumman inom de närmaste tjugo åren kommer att stiga från nuvarande ca 22 procent till ca 33 procent till följd av att antalet pensionärer ökar.

– Om hälftenindexet återinfördes, skulle

arbetspensionsavgifterna och försäkringsavgifterna stiga ytterligare med ca två procentenheter, utöver den höjning som redan nu är inom synhåll. Det kan tänkas att de som finansierar arbetspensionerna, dvs. arbetsgivarna, företagen och löntagarna, inte har någon större lust att höja avgifterna för att bekosta ett bättre indexskydd, säger han.

Indexen grundar sig på utfallsmätningar

Pensionsindexen grundar sig på mätningar av den gångna utvecklingen. Indexjusteringen i början av året bygger på den årliga förändringen i pris- och förtjänstnivåindex. När indexet räknas ut, jämförs pris- och lönenivån under det tredje kvartalet de två sista åren före indexjusteringen.

– I och med att indexjusteringen sker med ett dröjsmål finns det i allmänhet skillnader mellan de förändringar som indexjusteringen bygger på och den faktiska inflationen och inkomstnivåutvecklingen under justeringsåret, säger indexspecialisten **Arto Laesvuori** på Pensionsmyndigheten.

– Skillnaderna mellan olika år tar emellertid ut varandra, vilket betyder att pensionsindexen på längre sikt i genomsnitt ger samma justering som om de hade beräknats utifrån de förändringar som sker under justeringsåret.

Text: Anne Iivonen

Beräkningen i all enkelhet

- Om lönenivån ändras 3,5 procent och prisnivån 2 procent, blir förändringen av
- arbetspensionsindexet = $0,8 \times 2 + 0,2 \times 3,5 = 2,3 \%$
- lönekoeficienten = $0,2 \times 2 + 0,8 \times 3,5 = 3,2 \%$

Index år 2011-06-05

- Arbetspensionsindex 2323 (+1,35 %)
- Pensionsanstalterna justerar de löpande arbetspensionerna med arbetspensionsindex varje år i början av januari
- Lönekoeficient 1,253 (+ 1,78 %)
- När pensionsanstalterna fastställer nya arbetspensioner justerar de den försäkrades arbetsinkomster med lönekoeficienten till nivån för det år då pensionen börjar.

Social- och hälsovårdsministeriet fastställer arbetspensionsindexet och lönekoeficienten

- Indextalen för följande år publiceras före slutet av oktober
- Pensionerna justeras i början av januari

Statistikcentralen räknar ut konsumentpris- och förtjänstnivåindex

- Konsumentprisindexet beskriver prisutvecklingen av de varor och tjänster som finländska hushåll köper i Finland.
- Förtjänstnivåindexet mäter löntagarnas ordinarie arbetstid och indexet omfattar också löntagarnas resultatpremier samt engångsposter som grundar sig på avtal.

Det brutna indexet kan höjas snabbare än lönerna

☞ Enligt det nyaste numret av tidskriften Tieto & Trendit som Statistikcentralen ger ut kommer utvecklingschef **Ilkka Lehtinen** med en ny, beaktansvärd synpunkt till pensionsindexdebatten.

Före riksdagsvalet pågick en livlig debatt om det brutna arbetspensionsindexet. Arbetspensionerna är bundna till ett index där löneindex har en vikt på 20 procent och konsumentprisindex en vikt på 80 procent. I det pen-

sionsindex som användes tidigare hade båda samma vikt, 50 procent.

Under de flesta år har löneindex stigit snabbare än konsumentprisindex, vilket har lett till att pensionerna har stigit långsammare än lönerna. Det nuvarande ekonomiska läget i Europa är sådant att lönerna kan tänkas stiga långsammare än den allmänna prisnivån, vilket innebär att lönernas köpkraft minskar. Då höjs det brutna indexet snabbare än lönerna

och är alltså gynnsamt för pensionstagarna.

Enligt de nuvarande pris- och löneprognoserna kommer det brutna indexet att stiga med drygt 3,5 procent 1.1.2012, medan lönernas årliga förändring samtidigt är ca 2,5 procent. I början av nästa år kan debatten om problemen med det brutna indexet upphöra, åtminstone för en tid.

Källa: Statistikcentralen

– Konkurrenten är en väsentlig del av det decentraliserade systemet. Avsikten med den är att hålla socialsystemet effektivt, säger direktör Erkki Rajanemi vid social- och hälsovårdsministeriets försäkringsmarknadsenhet.

”Jag tycker att ArPL-avgiften skulle kunna göras bolagsspecifik beträffande omkostnadsdelen.”

– Erkki Rajaniemi

Tydlig konkurrens

Erkki Rajaniemi återvände till social- och hälsovårdsministeriet, kavlade upp ärmarna och tog itu med pensionsfrågorna. Som chef för försäkringsmarknadsenheten planerar han tre lagreformer under den pågående valperioden.

Erkki Rajaniemi är känd för sina fräscha diskussionsöppningar i pensionsfrågor.

Hans utredning av konkurrensförhållandena inom arbetspensionssektorn väckte debatt på många håll när den kom ut år 2007.

I sin grundliga utredning förundrade Rajaniemi sig över den instängda konkurrenssituationen inom branschen. Efter en tid på justitieministeriet har han nu kommit tillbaka till social- och hälsovårdsministeriet och fortsätter arbetet.

– Lagarna om pensionsstiftelser och försäkringskassor behöver omarbetas helt.

– Bolagens arbetshälsotjänster och avgiftens omkostnadsdel i bolagen behöver också tas i betraktande. De två sistnämnda hänger ihop, anser jag.

Mer rapportering

Alla tre frågor som Rajaniemi funderar på siktar på att göra konkurrensen mellan arbetspensionsanstalterna tydligare och genomskinligare.

Han betonar att arbetshälsotjänster passar bra ihop med arbetspensionssystemets viktigaste principer. Det handlar om att arbetstagarna får hjälp för att orka arbeta vidare. De tjänster som arbetspensionsanstalterna erbjuder gynnar arbetstagarna, arbetsgivarna och hela arbetspensionssystemet.

Rajaniemi ser dock också sådant som behöver korrigeras, t.ex. förhandslöftena om pengar när

bolagen konkurrerar om kunder. Pengarna är avsedda för att förbättra arbetshälsan, men det verkliga användningsändamålet blir ofta oklart. Dessutom kan fördelarna skapa ojämlikhet mellan nya och gamla kunder.

– Det borde aldrig vara en klumpsumma, utan ett tjänstepaket för specifika problem. Att pengarna går till rätt ändamål ska säkras genom tydliga avtal och granskning efteråt, säger Rajaniemi.

– Dessutom ska nya, gamla, små och stora kunder behandlas jämlikt. Om nya kunder utlovas något i samband med kundanskaffningen ska det också erbjudas de gamla kunderna.

Olika arbetsplatser behöver olika tjänster. I praktiken kan det alltså inte vara fråga om samma tjänster, utan en jämlik tjänstevoly. Hur kan man säkerställa det?

– Det är en mer invecklad fråga. Man skulle kunna rapportera hur pengarna har använts, dvs. statistikföra kundgrupperna. Det kan inte vara hugget i sten att gamla kunder har samma rättigheter – lagar innehåller alltid en möjlighet till övervägande. Om kunderna anser att tjänsterna inte är jämlika kan de konkurrensutsätta sina pensionsförsäkringar mellan bolagen.

Gemensamma spelregler

Arbetshälsotjänsterna bekostas med den del av försäkringsavgiften som är avsedd för hantering av invaliditetsrisken. Den är ca 0,03 procent av

VEM?

Erkki Rajaniemi

- direktör vid social- och hälsovårdsministeriet, chef för försäkringsmarknadsenheten
- juris licentiat, vicehäradshövding, doktorand vid Aalto-universitetet.
- tidigare karriär: lagstiftningsråd vid justitieministeriet, regeringsråd vid social- och hälsovårdsministeriet, juridisk direktör på Varma, chefjurist på Pensions-Sampo
- licentiatarbetet handlade om arbetspensionsbolagens juridiska särdrag
- rapporten Konkurrensförhållanden inom arbetspensionssystemet (SHM 2006/79) väckte mycket diskussion
- gift, tre barn
- fritidsintressen: motionsidrott och antikens Rom

— Tydligare spelregler för konkurrensen är inte det samma som likriktning. Om vi vill ha konkurrens kan vi inte ha en lagstiftning med tvingande bestämmelser om allt, säger Erkki Rajaniemi.

de försäkrades lönesumma. En del bolag använder endast dessa pengar på sina kunder, medan andra utlovar extra pengar när de skaffar kunder. Det snedvrider konkurrensen.

– Vi måste ingripa i det här. Det kan inte vara rätt att aktörerna följer olika regler. Överträdelser måste bestraffas.

Enligt Rajaniemi finns det fall där upp till 3-4 procent av de totala driftskostnaderna utgörs av extra arbetshälsopengar som tagits ur utjämnings-avsaftningen.

– Det belastar inte effektivitetssiffrorna i bokslutet. I sista hand får pensionssystemet stå för kostnaderna, påpekar Rajaniemi.

Får arbetshälsopengarna alltså inte överskridas fast det ska redovisas i omkostnadsrörelsens resultat?

– Samma spelregler ska gälla för alla. Det stämmer förstås också att arbetshälsopengarna hör till de få konkurrensmedel som branschen har. Konkurrenselementet får inte strypas, men det ska vara genomskinligt.

Konkurrens med ArPL-avgiften

Rajaniemi anser att arbetshälsopengarna och avgiftens omkostnadsdel hänger ihop. Båda två handlar om effektivitet, dvs. vad man får för avgifterna.

– Jag tycker att ArPL-avgiften skulle kunna göras bolagsspecifik beträffande omkostnadsdelen. Ju effektivare bolag, desto mindre pengar går åt till omkostnader. Varför skulle effektiviteten inte få synas i ArPL-avgiften, frågar han.

Tanken är radikal, men logisk. Det skulle öka konkurrenstrycket inom branschen.

Rajaniemi tangerade frågan för första gången i en konkurrensutredning år 2007.

– Bolagen säger att effektiviteten och omkostnaderna är viktiga konkurrenselement inom branschen. Varför förhandlar bolagen då sinsemellan om dem?

Stiftelsernas och kassornas ställning

Idén med det decentraliserade systemet är att i verkligheten erbjuda arbetsgivarna mångsidiga försäkringsalternativ.

Det är emellertid ett faktum att branschen är centraliserad. I en rapport som social- och hälsovårdsministeriets arbetshälsoarbetsgrupp publicerade i början av året efterlyser man reglering som garanterar möjligheten till jämlik arbetshälsoverksamhet oberoende av arbetspensionsanstalt.

Hur kan små bolag, stiftelser och kassor klara sig i konkurrensen?

– Det är inte så att de stora bolagen automatiskt har bättre tjänster. Om vi tänker på gränssytan mellan arbetshälsa och arbetsoförmåga har många små bolag mycket välfungerande lösningar på just dessa problem.

Stiftelserna och kassorna då? De tar ju inte ut någon avgiftsdel för hantering av invaliditetsrisken för att finansiera tjänster. Är kravet på jämlika möjligheter realistiskt?

– Är modellen med en stiftelse eller kassa längre ett verkligt alternativ för försäkring i bolag? Det borde den vara, och därför behövs en totalreform av lagarna, säger Rajaniemi.

– Företagare vill koncentrera sig på sin kärnverksamhet. Det borde vara lättare att grunda och upprätthålla en stiftelse eller kassa för att det ska vara ett mer lockande alternativ än idag.

Text: Antti Karkiainen

Foto: Karoliina Paatos

Pensionsåldern i fokus i Europa

★ En höjning av pensionsåldern är aktuell i nästan alla europeiska länder.

★ Bakgrund: den ökande livslängden orsakar tryck på den offentliga ekonomin.

★ Inom EU rekommenderas att pensionssystemen sammanbinds med den förväntade livslängdens förändring.

★ I många europeiska länder har det redan fattats beslut om att höja pensionsåldern och i allt fler länder går diskussionen het om pensionsålderns rätta nivå. Befolkningen åldras och livslängden ökar, vilket innebär utmaningar för pensionssystemens och hela den offentliga ekonomins hållbarhet. Folk lever betydligt längre som pensionärer än förr, medan det finns allt färre betalare. För att lösa denna ekvation har man bland annat gått in för att höja pensionsåldrarna.

I Finland började den offentliga debatten om frågan för ett par år sedan efter den dåvarande statsministerns berömda skidresa till Ruka. Efter det har man försökt finna nya spår för att lösa frågan i trepartssamarbete. Målet är ställt, men medlen har inte ännu valts.

Långa övergångstider för höjda åldersgränser

★ I EU15-länderna är pensionsåldern ganska allmänt 65 år. Många av de nyaste medlemsländerna höjer pensionsåldern till samma nivå inom loppet av tio år. Danmark, Tyskland och Frankrike har visserligen redan beslutat att höja pensionsåldern från 65 till 67 år. I Spanien har regeringen lagt fram ett förslag på samma sak. I Storbritannien och Irland har 68 års ålder satts som mål, men i Irland är det tills vidare bara fråga om regeringens plan.

I Holland godkände regeringen i slutet av april 2011 arbetsmarknadsorganisationernas förslag att år 2020 höja pensionsåldern från nuvarande 65 år till 66 år. Från tidigare fanns förslaget 67 år på regeringens bord. I Holland är det meningen att pensionsåldern ska bindas till den förväntade livslängdens utveckling, såsom i Danmark. I dag uppskattar man att pensionsåldern till följd av detta

år 2030 stiger till 68 år. Även i Grekland kommer man att från år 2021 tillämpa en motsvarande pensionsålder som stiger i takt med den förväntade livslängden, i stället för nuvarande 65 år.

I alla ovan nämnda länder är övergångsperioderna långa. Målen nås först närmare år 2030, i Storbritannien år 2046. Den nuvarande brittiska regeringen vill visserligen göra tidtabellen snabbare så att pensionsåldern höjs till 66 år redan år 2016 och till 68 eller 70 enligt den tidigare planen.

Utöver de ovan uppräknade EU15-länderna diskuteras en höjning av pensionsåldern i Österrike och Belgien. I Sverige har man också tillsatt en pensionsarbetsgrupp som ska utreda en höjning av den flexibla åldersgränsen för inkomstpensionen (61 år) och åldersgränsen för garantipensionen (65). Utredningsarbetet gäller i synnerhet en höjning av tilläggspensionssystemens åldersgräns från nuvarande 55 år. Arbetsgruppen förväntas ge en mellanrapport i januari 2012 och slutföra sitt arbete våren 2013.

Starka EU-ställningstaganden för högre pensionsålder

★ Centrala EU-aktörer har kommit med ställningstaganden till hur pensionssystemen bör reformeras när befolkningen åldras. Själva åtgärderna ligger dock i nationella händer, som förr.

I februari 2011 presenterade Tysklands förbundskansler **Angela Merkel** och Frankrikes president **Nicolas Sarkozy** sina skisser till en starkare europeisk ekonomisk politik. De innehöll också tanken att pensionssystemen i euroländerna borde anpassas till den förändrade befolkningsutvecklingen och pensionsåldern höjas.

I kommissionens första årliga tillväxtutredning (12.1.2011), som är nära förknippad med arbetet

för att uppnå målen för den nya Europa 2020-strategin, räknas det upp fem åtgärder för att reformera pensionssystemen. I utredningen slås det fast att pensionsåldern bör höjas enligt den förväntade livslängden också i de medlemsstater som inte ännu har gjort det för att stödja stabiliseringen av den offentliga ekonomin.

Europeiska rådet, som sammanträdde i mars 2011, kom till liknande slutsatser, även om de inte var lika strikta. Rådet är ett toppmöte för de främsta representanterna för medlemsstaternas regeringar. I slutsatserna konstaterar rådet att det i de reformer som ska säkra hållbara och tillräckliga pensioner kan ingå att pensionssystemet binds samman med den nationella befolkningssituationen t.ex. genom att anpassa den faktiska pensionsåldern till den förväntade livslängden eller genom att höja deltagandegraden.

Tydligt mål i Finland

★ Man kan säga att Finland har tagit emot utmaningen i och med att målet är att höja den faktiska pensionsåldern med tre år senast år 2025.

Arbetskarriärsgruppens beräkningar och utredningar samt annan forskning i ämnet visar att målet är ambitiöst och att det inte går att lösa frågan enbart med pensionspolitiska metoder.

Att målet kommer att nås finner stöd i den senaste opinionsenkäten som Arbetspensionsförsäkrarna TELA låtit Gallup göra. Enligt den har uppfattningen om en lämplig pensionsålder stigit med tre år (till 63 år) sedan 1998 och andelen personer som ville fortsätta i arbetslivet också har stigit. Nästan hälften skulle vilja arbeta ännu efter fyllda 63.

Sverige

PPM-byten genom webbrobotar förbjuds

☞ Det ska bli slut på massbyten av fonder i det svenska premiepensionssystemet.

Regeringens pensionsgrupp har enats om att fondbyten i framtiden ska få ske bara på Pensionsmyndighetens fondtorg. På fondtorget kan myndigheten stänga ut förvaltningsbolagens webbrobotar.

– Den rimliga utvecklingen av en sådan lagstiftning är att de företag som i dag erbjuder förvaltningstjänster i stället kan erbjuda sina tjänster på fondtorget, med fond-i-fond-lösning, säger **Katrin Westling Palm**, generaldirektör på Pensionsmyndigheten.

PPM-fonderna har varit objekt för massiva byten. Med hjälp av en webbrobot kan ett förvaltningsbolag göra ett fondbyte för uppemot 100 000 pensionssparare samtidigt.

Pensionsmyndigheten har fått som uppdrag av regeringen att utreda och lämna förslag för att komma tillrätta med problemen när det gäller de rådgivnings- och förvaltningstjänster som finns i premiepensionssystemet. Bakgrunden är de problem som massfondbytena i systemet ställer till, där förvaltningsföretagen via webbrobotar hämtar information och byter fonder åt sina kunder genom att skjuta in kundernas pinkoder i Pensionsmyndighetens system.

Massiva fondbyten kan innebära betydande problem för fondbolag, som plötsligt får stora köp- eller säljorder, vilket i sin tur kan drabba övriga sparare i fonderna. Flera fonder hotar att lämna premiepensionssystemet om det inte blir stopp för massbyten. Massfondbytena kan också innebära problem för myndighetens it-system.

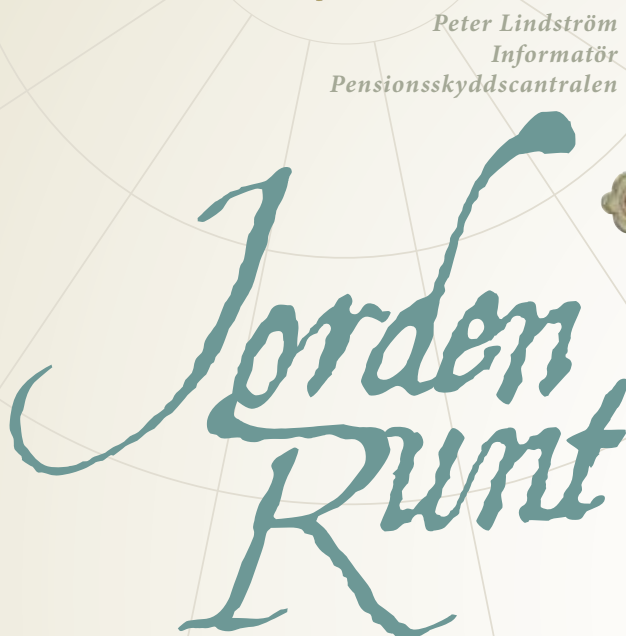
Fondbytens volym har ökat snabbt i premiepensionssystemet. År 2010 gjordes 4,7 miljoner fondbyten i systemet. Byten har ökat med över 1000 procent sedan år 2003.

(R&D 12/2011, Pensionsmyndigheten.se 15.3.2011)

AMF-ordförande anklagas för skatteflykt

☞ AMF Pensions ordförande **Bertil Villard** avgick i maj sedan Sveriges Radio avslöjade att han ägnat sig åt skatteplanering.

Enligt uppgifter i svensk media skaffade Villard sig ett bolag i Peru år 2006. Genom ett antal transaktioner från sina svenska bolag via Luxemburg flyttade han 23 miljoner kronor till det sydamerikanska landet. Med hjälp av transaktionerna

Peter Lindström
Informatör
Pensionsskyddscantralen

behövde Villard betala bara 4 procent peruansk kupongskatt på sina vinster. Tillsammans lär Villard ha sparat med sin skatteplanering ca 10 miljoner kronor.

Villard själv anser sig inte vara skyldig till brott. Han säger att operationen var helt lagligt och följde det skatteavtal Sverige hade med Peru fram till januari 2007.

Skatteverket medger att upplägget följt skatteavtalet, men anser att det handlar om skatteflykt. Verket har tagit strid mot Villard, ärendet ligger nu i Förvaltningsdomstolen.

Fackorganisationen LO, en av AMF-bolagets ägare, har varit rasande. Enligt LO bryter Villards agerande mot AMF:s etiska riktlinjer, som Villard själv varit med om att planera.

AMF är ett av de viktigaste pensionsbolagen i Sverige och en av de största ägarna på Stockholmsbörsen. Bolaget arbetar med pensionslösningar både för privatpersoner och företag (Dagens Industri 12.5., LOTidningen 13.5.)

AP-fondernas avkastning under ribban

☞ Ingen av de fyra första AP-fonderna har uppnått sina egna målsättningar för avkastning, skriver Dagens Nyheter.

Enligt en färsk konsultrapport har de fyra första AP-fondernas målsättning varit en avkastning på 5,8 procent. Under de senaste tio åren har den uppnådda avkastningen för fonderna blivit dock bara 4,5 procent. Enligt rapporten har AP-fonderna inte uppnått sina målsättningar för avkastning oberoende av vilken tidsperiod man betraktar.

Den viktigaste orsaken till det dåliga resultatet är börskrascherne år 2000 och 2008. En betydande andel av AP-fondernas placeringar är i aktier.

Nu ska fonderna förbättra avkastningen genom att förändra allokeringen. För detta krävs en förändring i lagstiftningen.

– Vi har påpekat flera gånger att det vore bra om man såg över placeringsreglerna, bland annat reglerna kring onoterade tillgångar och förbudet för placeringar i råvaror, säger **Christina Kusoffsky Hillesöy**, chef för kommunikation och hållbara investeringar på Tredje AP-fonden,

Konsultbolaget McKinsey & Companys utvärdering av AP-fondernas avkastning beställdes av finansdepartementet.

(DN.se 6.5.)

Nederländerna

LS-konton populära

☞ Holländarna har blivit förtjusta i bankkonton för långtidssparande.

Den totala förmögenheten, som sparats på de så kallade Bankspaaren-konton, fördubblades år 2010. I slutet av året hade holländarna sparat tillsammans 4,7 miljarder euro på sina långtidsskonton.

Nederländerna tog i bruk ett skattefritt kontosystem för långtidssparandet år 2008.

(IPE 28.4.)

EU

Européerna lever allt längre och friskare

☞ Den tredje europeiska demografrapporten, som publicerades i april, visar att européerna lever ett allt längre och friskare liv. Rapporten visar också att befolkningsstrukturen förändras så att ande-

len 60 år fyllda i EU ökar med 2 miljoner varje år.

Av rapporten framgår det att Finlands befolkning åldras snabbare än EU-länderna i genomsnitt. Med hänsyn till försörjningsbördan eller äldrekvoten kommer Finland att ha den äldsta befolkningen i EU år 2020.

Rapporten ger färsk uppgifter om fertilitet, förväntad livslängd och migration. Fertiliteten och förväntad livslängd har ökat något, och européerna lever nu varje år i genomsnitt två till tre månader längre.

Dessutom berättar rapporten att allt fler unga européer har arbetat i ett annat EU-land.

(EU-kommissionens pressmeddelande 1.4.)

Pensionsåldern i skuldkrisens kärna

☞ Pensionsåldern återkommer allt ofta i kritiken mot de skuldsatta euroländerna, berättar fackförbundens representation i Bryssel.

Flera europeiska statsledare, bland annat Angela Merkel, har anklagat greker och andra sydeuropéer för att pensionera sig för tidigt.

Tyskland har beslutat att gradvis höja pensionsåldern från 65 till 67 års ålder från 2012 och framåt. Grekland höjde sin pensionsålder till 65 år förra året. Spanien höjde pensionsåldern till 67 år i januari i år, medan Portugal ligger kvar på 65 år.

Fackföreningarna anser att den faktiska pensionsåldern dock talar ett annat språk. Enligt statistik från OECD går tyskarna i verkligheten i pension tidigare än sydeuropéerna.

Den faktiska pensionsåldern under 2009 var bara 61,8 år i Tyskland, jämfört med 61,9 i Grekland, 66 år i Spanien och 67 år i Portugal.

Det är bara de grekiska kvinnorna som i verk-

ligheten går i pension tidigare än kvinnorna i Tyskland. Grekiska kvinnor gick i pension vid 59,6 år under 2009 enligt OECD, medan tyskorna arbetade till 60,5 års ålder. I Spanien och Portugal arbetade kvinnorna i genomsnitt tre år längre än de tyska kvinnorna, rapporterar fackförbundens representation i Bryssel.

(Fackligt.eu 24.5.)

USA

Pensionssystemet i fara

☞ USA:s pensionssystem är i fara. Landets budget klarar inte längre de växande utgifterna. Åtminstone 1,26 biljoner dollar saknades i landets budget till pensionärer under räkenskapsåret 2009, enligt en ny rapport.

Rapporten, som publicerades av Pew Center on the States, visar att bortfallet beror på otillräckliga statliga bidrag, en allt äldre amerikansk befolkning samt marknadsförluster på grund av lågkonjunkturen.

Finansmarknaden har återhämtat sig något sedan 2009, men författarna till rapporten varnar att landets pensioner kommer fortfarande att kosta för mycket i framtiden.

– I många delstater drar kostnaderna för pensionssystemen redan iväg och hotar andra delar av välfärdssystemet såsom utbildning, infrastruktur, och sjukvård, säger **Susan Urahn**, vd för Pew Center on the States till Washington Post.

Allt fler äldre människor i USA väljer att arbeta allt längre, ofta genom deltidsjobb, för att säkra sin inkomstkälla när pensionen inte räcker till.

(Newzglob.com 26.4.)

PSC firar jubileumsår med en ny visuell profil

Pensionsskyddscentralen har en ny logotyp

👉 Pensionsskyddscentralen har tagit en ny logotyp i bruk. Logotypen består av en rund bild del och ordet Pensionsskyddscentralen.

Färgerna är de bekanta, mörkblått och mörkgult. Logotypen och den visuella profilen har tagits fram av Pensionsskyddscentralens grafiska formgivare **Katri Saarteinen**.

– Den nya logotypen symboliserar öppenhet, stabilitet och rörelse. Den består av element som kan lösas från varandra och därför kan den också användas smidigt på webben, säger Saarteinen.

Pensionsskyddscentralen förnyar sin visuella profil helt under sitt 50-årsjubileumsår, som pågår som bäst. Den nya profilen tas helt i bruk före årets slut.

Pensionsskyddscentralen webbplats www.etk.fi har också omarbetats och har samma nya visuella profil. De grafiska instruktionerna finns i bildbanken på etk.fi tillsammans med den nya logotypen för webbsidor och trycksaker.

Traditionellt har den i Finland åren 1995–2009. Enligt forskarna har sysselsättningen bland äldre arbetstagare ökat och pensionsslussens betydelse minskat under denna tid.

Med pensionsslussen avses enkelt sagt ett arrangemang som börjar med arbetslöshetsdagpenning för 500 dagar och fortsätter med arbetslöshetsdagpenning för tilläggsdagar fram till ålderspensionen. Målet är att trygga äldre arbetslösa försörjning. Den nedre åldersgränsen har höjts två gånger. Nu är det möjligt att komma med i arrangemanget vid 57 års ålder. År 2012 höjs åldersgränsen till 58 år enligt arbetsmarknadsorganisationernas uppgörelse.

Undersökningsmaterialet grundar sig på Pensionsskyddscentralens registeruppgifter, som täcker hela befolkningen, på individnivå åren 2005–2009 samt ett urval på 10 procent av befolkningen i Statistikcentralens sysselsättningsstatistik åren 1995–2005. Med hjälp av materialet kan man följa hur äldre arbetstagares arbetsmarknadsställning förändras.

Pensionsslussen utnyttjas mindre än förr

👉 Den positiva effekt på sysselsättningen som en höjning av åldersgränsen för pensionsslussen kan ge har minskat på 2000-talet. Det är inte längre möjligt att minska arbetslösheten eller öka sysselsättningen genom att höja åldersgränsen. Det konstaterar nationalekonomerna **Signe Jauhiainen** och **Juha Rantala** på Pensionsskyddscentralen (PSC). De har undersökt arbetslösheten bland äldre arbetstagare ur pensionssystemets synvinkel.

I rapporten *Ikääntyvien työttömyys ja työttömyysputki – Katsaus viimeaikaiseen kehitykseen* (Arbetslöshet bland äldre arbetstagare och pensionsslussen – en blick på den senaste tidens utveckling) fokuserar de på pensionsslussen och

UTNÄMNINGAR

Pensionsskyddscentralen

Vicehäradschef **Maijaliisa Takanen** tillträdde som chef för juridiska avdelningen 1.6.2011. Den tidigare avdelningschefen **Helena Tapio** gick i pension vid samma tidpunkt.

Takanen har arbetat på Pensionsskyddscentralens juridiska avdelning sedan april 1997, senast som chef för enheten för juridiska ärenden och avgöranden. Före det arbetade hon som föredragande i pensionsnämnden.

Varma

Ekonomie magister **Matti Kuhakoski** har utnämnts till placeringsdirektör (derivatstrategier) från och med 18.4. Kuhakoski kommer närmast från Pohjola Kapitalförvaltning.

Pensions-Tapiola

Filosofie magister **Reko Määttä** har utnämnts till chef för Pensions-Tapiolas försäkringstekniska avdelning fr.o.m. 1.5. Han har tidigare arbetat som matematiker på Pensions-Tapiolas bokslutsavdelning.

Traditionellt har den i Finland åren 1995–2009. Enligt forskarna har sysselsättningen bland äldre arbetstagare ökat och pensionsslussens betydelse minskat under denna tid.

Med pensionsslussen avses enkelt sagt ett arrangemang som börjar med arbetslöshetsdagpenning för 500 dagar och fortsätter med arbetslöshetsdagpenning för tilläggsdagar fram till ålderspensionen. Målet är att trygga äldre arbetslösa försörjning. Den nedre åldersgränsen har höjts två gånger. Nu är det möjligt att komma med i arrangemanget vid 57 års ålder. År 2012 höjs åldersgränsen till 58 år enligt arbetsmarknadsorganisationernas uppgörelse.

Rapporten finns på www.etk.fi.

Finansforskare vid Uleåborgs universitet:

Hedgefonder kan ge pensionsplacerarna bättre risk/avkastningsförhållande

☞ Institutionella placerare som söker placeringsobjekt med bättre avkastning och riskspridning är allt mer intresserade av hedgefonder. Det har ändå varit svårt att få information om hur fonderna lämpar sig för deras behov. I rapporten Hedge-rahastot työeläkesijoittajien salkuissa (Hedgefonderna i arbetspensionsplacerarnas portföljer), som finansforskare vid Uleåborgs universitet utarbetat för Pensionsskyddscentralen, söker man svar på frågan.

Utredningen har gjorts av professor **Hannu Kahra**, forskningsdoktor **Juha Joenväärä** och doktorandstuderande **Pekka Tolonen**. Enligt forskarnas slutsatser lämpar sig hedgefonderna väl för institutionella placerare som ett sätt att både fördela risken och öka avkastningen.

Genom att ta in hedgefonder i placeringsportföljen kan man enligt forskarna åstadkomma ett bättre förhållande mellan risk och avkastning än utan hedgefonder. Forskarna kom till slutsatsen genom att jämföra arbetspensionsbolagens genomsnittliga placeringsportfölj med en fiktiv portfölj som kompletterats med hedgefonder under tidsspannet 1999–2010.

Svårt att välja hedgefond

Enligt enkäter överväger en ansenlig del av de internationella institutionella placerarna att öka hedgefondernas andel i sina placeringsportföljer. Den här utvecklingen gynnas av att avkastningen på aktieplaceringar för tillfället är låg.

Efter finanskrisen eftersträvar placerarna också en större spridning och bättre riskhantering. Enligt forskarna kan man genom att ta in rätt typ av hedgefonder i en vanlig placeringsportfölj minska risken för extrema negativa utfall i portföljen.

Valet av hedgefond är ändå en mycket svår uppgift, som enligt forskarna förutsätter både kvalitativa och kvantitativa metoder. Undersökningarna visar att fondernas framgång och risker kan förutspås med parametrar som beskriver både den ekonomiska situationen och fondernas särdrag.

Rapporten Hedge-rahastot työeläkesijoittajien salkuissa (Eläketurvakeskukseen raportteja 2011:2) finns på www.etk.fi.

Genomsnittlig pension 1 370 euro i månaden i fjol

☞ I slutet av år 2010 var den genomsnittliga sammanlagda pensionen 1 370 euro i månaden.

Året innan var motsvarande siffra 1 344 euro i månaden. I siffran ingår arbetspensions- och folkpensionstagare som är bosatta i Finland, bortsett från dem som får familje- eller deltidspension. Siffrorna grundar sig på preliminära uppgifter i Pensionsskyddscentralens och FPA:s gemensamma statistik.

Män får i genomsnitt klart större pensioner än kvinnor. I slutet av år 2010 fick män 1 561 euro i pension i månaden i genomsnitt. Motsvarande pension för kvinnor var 1 217 euro i månaden.

Skillnaden beror huvudsakligen på skillnader i arbetslivet. Kvinnorna bland pensionstagarna har ofta arbetat en kortare tid än männen. Flera kvin-

nor än män har inte förvärvsarbetat alls eller har bara en liten arbetspension. Deras pension består då huvudsakligen av folkpensionen.

Löneskillnaderna mellan män och kvinnor leder också till att kvinnornas arbetspensioner i genomsnitt är lägre än männens. Arbetspensionen är en inkomstrelaterad förmån. Pension kan tillväxa också under oavlönade perioder, t.ex. tiden för vård av små barn.

I slutet av år 2010 betalades pension till 1 463 000 personer. Det betyder att var fjärde finländare fick pension av något slag.

Arbetspension betalades till 1 358 000 personer. Största delen av dem, 1 035 000 personer, fick ålderspension. Invalidpension betalades till

211 000 personer. Deltidspensionstagarna var 28 800. Året innan var de 27 900.

I fjol minskade antalet arbetslöshetspensionärer till 25 000, men nästan hälften från året innan. Orsaken är att arbetslöshetspension inte längre beviljas personer som är födda 1950 eller senare. Dessa kan i stället få arbetslöshetsförmåner.

Summan av lagstadgade pensioner ökade med en halv miljard euro från året innan. År 2010 betalades allt som allt ca 22,5 miljarder euro i pensioner. En allt större del av köpkraften grundar sig på pensioner. Genom pensionerna kanaliseras betydande penningssummor i synnerhet till glesbygden. I många kommuner utgör pensionstagarna en stor del av befolkningen.

FLERSPRÅKIGA PUBLIKATIONER

FRÅN PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

PENSIONSSKYDDSCENTRALENS PUBLIKATIONER FINNS I PDF-FORM PÅ WEBBPLATSEN WWW.ETK.FI.

TRYCKTA PUBLIKATIONER KAN BESTÄLLAS FRÅN [AINEISTOTILAUKSET@ETK.FI](mailto:aineistotilaukset@etk.fi) ELLER TFN 010 7511 (VÄXEL)

Fickstatistiken 2011 utkommer i juni

☞ Pensionsskyddscentralens fickstatistik innehåller de viktigaste siffrorna om pensionerna i Finland. Med finns också statistik över den övriga sociala tryggheten och befolkningen.

Beställ publikationen från aineistotilaukset@etk.fi eller ladda ner den på www.etk.fi.

Arbetspensionsdagen 15.11.2011 på Mässcentrum i Helsingfors

☞ Arbetspensionsdagen är ett seminarium som Pensionsskyddscentralen ordnar varje år. Där samlas pensionsexperter för att diskutera arbetspensionsskyddets bakgrundsfaktorer i samhället och den internationella utvecklingen i pensionsfrågor.

I år hålls seminariet 15.11.2011 på Mässcentrum i Helsingfors. Programmet publiceras i början av hösten på www.etk.fi.

Seminarieprogrammet består av en gemensam del och flera valbara sessioner. Seminarspråket är finska. Anteckna datumet i din kalender och följ nyheterna på www.etk.fi.